

Lietuvių totoriai

Nr.1–2 (101–102)
„Litva tatarlary“

Lietuvos totorių laikraštis
Leidžiamas nuo 1995 m sausio mėn.

2007 m. sausio – vasario mėn.
ISSN 1822-2072

2007 metų musulmonų švenčių ir atmintinų datų kalendorius

Krikščioniško kalendoriaus data	Mėnulio kalendoriaus data	Šventės bei atmintinos datos pavadinimas
2007 m. sausio 20 d., šeštadienis	1428 m. Muharram 1 d.	Naujieji metai
2007 m. sausio 29 d., pirmadienis	1428 m. Muharram 10	Ašure
2007 m. kovo 30/31 d., penktad./šeštad.	1428 m. Rabiū Avval 11/12 d.	Mevlud
2007 m. rugpjūčio 10/11 d., šeštad./sekmad.	1428 m. Radžab 26/27 d.	Miradž
2007 m. rugsėjo 13 d., ketvirtadienis	1428 m. Ramazan 1 d.	Ramazano pradžia
2007 m. spalio 8/9 d., pirmad./antrad.	1428 m. Ramazan 26/27 d.	Kadr naktis
2007 m. spalio 12 d., penktadienis	1428 m. Šavval 1 d.	Ramazan bairam
spalio 13 d., šeštadienis	Šavval 2 d.	Ramazan bairam
spalio 14 d., sekmadienis	Šavval 3 d.	Ramazan bairam
2007 m. gruodžio 20 d., ketvirtadienis	1428 m. Zul Chidža 10 d.	Kurban bairam
gruodžio 21 d., penktadienis	Zul Chidža 11 d.	Kurban bairam
gruodžio 22 d., šeštadienis	Zul Chidža 12 d.	Kurban bairam
gruodžio 23 d., sekmadienis	Zul Chidža 13 d.	Kurban bairam

Sudarė Lietuvos musulmonų sunitų muftiato valdyba

ŠVENTĖ PALIKO NEIŠDILDOMĄ IŠPŪDĮ

Rozalija SAFIULINA

Kurban Bairamas (aukojimo šventė) – viena iš svarbiausių Islame, ji trunka keturias dienas.

Pranašui Ibrahimui Alachas įsakė paaukoti savo sūnų Ismailą. Ibrahimui virš sūnaus galvos pakėlus peilį, Aukščiausiasis, pamatęs besąlygišką Ibrahimui pasiryžimą įvykdyti Jo valią, pakeitė auką į avį. Šis siužetas minimas visų trijų monoteistinių religijų – judaizmo, krikščionybės ir islamo Šventosiose knygos.

Visose Lietuvos mečetėse Kurban bairamo dieną įvyko šventiniai namazai, po kurių vardan Alacho buvo paaukoti gyvuliai.

Sausio 6 dieną Lietuvos VRM kultūros rūmuose įvyko renginys skirtas, Kurban Bairamui. Jame dalyvavo totoriai iš visos Lietuvos, taip pat 70 žmonių delegacija iš Latvijos, vadovaujama Latvijos totorių–baškių bendruomenės pirmininko Zufaro Zainulino.

Susirinkusius salėje renginio dalyvius ir svečius sveikino Lietuvos totorių bendruomenių sąjungos pirmininkas Adas Jakubauskas. Jis pristatė renginio svečius, tarp kurių buvo tokie žymūs žmonės kaip Rusijos Federacijos nepaprastasis ir įgaliotasis ambasadorius Lietuvoje Borisas Cepovas, Lietuvos Respublikos Seimo narys Algirdas Pa-

(Nukelta į 2-q psl.)

ŠIAME NUMERYJE:

Tautinių bendrijų
namuose lankėsi
ministras
pirmininkas
G. Kirkilas 3

Generolas leitenantas
Chalilis Bazarevskis 5

Ф. Шарипов:
Кто хочет – ищет
способ, кто не хочет
– ищет причину 9

Poeta Leszek Musa
Czachorowski 18

ŠVENTĖ PALIKO NEIŠDILDOMĄ ĮSPŪDĮ

Šventės dalyvius sveikina: LR Seimo narys Algirdas Paleckis (kairėje), Rusijos Federacijos ambasadorius Lietuvoje Borisas Cepovas

(Atkelta iš 1-o psl.)

leckis, Tautinių mažumų ir išeivijos departamento prie Lietuvos Vyriausybės direktoriaus pavaduotojas Stanislavas Vidtmannas, Turkijos ambasados Lietuvoje antroji sekretorė Sukruye Bayar, Turkijos ambasados trečioji sekretorė Hande Sari, Lenkijos ambasados Lietuvoje antrasis sekretorius Robertas Rokickis, Europarlamentaro Vytauto Landsbergio patarėjai Gintaras Kupčinskas ir Andrius Tučkus, Vytauto Didžiojo karo muziejaus direktoriaus pavaduotojas Arvydas Pociūnas, Lietuvos nacionalinio simfoninio orkestro klubo pirmininkas Eugenijus Janutėnas, fizikas Algimantas Milius, Vilniaus ukrainiečių bendruomenės pirmininkė Natalija Šertvytienė, uzbekų bendruomenės pirmininkė Kuisin–oi Zujienė, azerbaidžaniečių bendruomenės pirmininkas

Žiūrovai buvo sužavėti Lilijos Gubaidulinos dainavimo

Mahiras Gamzajevs, graikų bendruomenės pirmininkas Gergios Macukaitovas, Pagirių seniūnijos seniūnė Marija Matiulevič, Keturiasdešimt Totorių kaimo pagrindinės mokyklos direktorė Danuta Klopova.

Į renginio programą, kurią paskelbė Adas Jakubauskas, tradiciškai įėjo koncertas, tautinių patiekalų vaišės, diskoteka jaunimui.

Neišdildomą įspūdį paliko jauno artisto iš Maskvos Semiono Kulkovo pasirodymas. Jis – daugelio tarptautinių konkursų laureatas. Paminėsiu keletą iš jų: 2002 metais Semionas tapo garbės diplomantu Antrajame tarptautiniame Veros Dulovos arfininkų konkurse–festivalyje, 2003 metais Londono arfininkų konkurse užkėmė pirmąją vietą, tais pat metais tapo devintojo Maskvos tarptautinio jaunųjų atlikėjų festivalio laureatu, 2006 metamsi Semionas gavo pirmąjį prizą Rusijos arfininkų bendruomenės konkurse. Dabar jis – Maskvos Piotro Čaikovskio konservatorijos ketvirtro kurso studentas, studijuoja Rusijos liaudies artistės, profesorės Olgos Erdeli klasėje.

Aš pirmąkart gyvai klausiau arfos ir muzika mane užbūrė. Buvo labai gaila, kad salėje susirinko ne tik meno gerbėjai, bet ir apie rimtąją muziką nieko neišmanantys žmonės, kurie daug vaikščiojo po salę. Tai blaškė dėmesį ir trukdė mėgautis puikiu Semiono grojimu.

Antroje koncerto dalyje į sceną išėjo viena nuostabiausių Tatarstano operos dainininkių Lilija Gubaidulina. Ji – 18-ojo tarptautinio M. Glinkos konkurso laureatė, pirmojo tarptautinio R. Jachino konkurso laureatė, 1-ojo visos Rusijos operos dainininkų konkurso „Sankt Peterburg“ diplomantė. Lilija

jau žinoma mūsų publikai. Ji buvo atvykusi į Vilnių koncertuoti praėjusių metų sausį, ją iškart pamėgo mūsų žiūrovai ir vėl entuziastingai sutiko. Lilija Gubaidulina puikiai atliko totorių liaudies dainas ir klasikinę vokalinę muziką. Koncertas paliko neišdildomą įspūdį.

Po koncerto dalyviai vieningai atakavo stalus fojė, padengtus totorių nacionaliniais patiekalais. Renginio dalyviai ypač stengėsi pasivaišinti žymiuoju šimtalapiu, kuris yra nepaprastai populiarus ne tik tarp totorių, jį mėgsta ir Lietuvos gyventojai. Tie, kas bent kartą paragavo šio skanėsto, neliks jam abejingi.

Arfa groja Semionas Kulkovas

Kurban Bairamo šventė buvo surengta daugelio žmonių pastangomis. Malonu, kad A. Jakubauskas paminėjo jų pavardes ir išreiškė viešą padėką Tamarai Radkevič, Alijui Radkevičiui, Alijui Aleksandrovičiui, Emai Aleksandrovič, Raisai Sobeska, Fatimai Bui-novskai, Limai Baranauskienei, Rožytei Sitydkovienei už nenuilstamą darbą bendruomenės labui. „Be Jūsų indėlio būtų žymiai sunkiau suburti žmones ir organizuoti tokius renginius, kokius mes dabar turim. Jūsų pasiaukojamu darbu mes subursime stiprią, garbingą Lietuvos totorių bendruomenę. Jums labai ačiū,“ – pasakė jis.

Mes savo ruožtu turėtume padėkoti savo pirmininkui A. Jakubauskui už siekį paįvairinti Lietuvos totorių bendruomenės gyvenimą kultūriniais renginiais ir palinkėti jam sėkmės šioje srityje.

(J. Ridzvanavičiaus nuotraukos)

Tautinių bendrijų namuose lankėsi ministras pirmininkas Gediminas Kirkilas

2007 m. sausio 16 d. Tautinių bendrijų namuose Vilniuje ministras pirmininkas Gediminas Kirkilas susitiko su Tautinių bendrijų tarybos nariais. G. Kirkilas apžiūrėjo Tautinių bendrijų namų patalpas, kurios po remonto labai pasikeitė, susipažino su čia įsikūrusių tautinių mažumų organizacijų veikla. Tautinių mažumų ir išeivijos departamento generalinis direktorius Antanas Petrauskas papasakojo apie planus plėsti šios įstaigos patalpas ir darbą.

Ministro pirmininko susitikimo su Tautinių bendrijų tarybos nariais metu pastarieji kalbėjo apie aktualius tautinėms bendrijoms klausimus. Vienas tokių – seniai parengta, tačiau iki šiol Vyriausybės nepatvirtinta etninės politikos strategija. Tautinės mažumos pageidautų turėti savo atstovus Žurnalistų ir leidėjų etikos komisijoje, Radijo ir televizijos taryboje. Tautinėms bendrijoms nesuprantama, kodėl išeivijos reikaluose laikomasi etninio kriterijaus, nors tarp išeivių ir Lietuvos yra ne tik lietuvių tautybės žmonių. Taip

pat buvo pageidauta padėti spręsto totorių mečetės Vilniuje, kultūros centro Nemėžio kaime Vilniaus rajone statybos klausimus, tvarkyti Panerių memorialinį kompleksą, spręsti restitucijos problemą, daugiau dėmesio skirti romų integracijai. Tautinių bendrijų tarybos nariai teigė, kad nepakankamai panau-

dojamas tautinių mažumų potencialas garsinant Lietuvos vardą užsienyje.

Ministras pirmininkas G. Kirkilas tautinių bendrijų atstovus patikino, kad Vyriausybė, jei pavaldžios institucijos ieškos būdų minėtoms problemoms spręsti.

„LT“ informacija

Vilniaus senjorų kelionė

Lima BARANUSKIENĖ

2007 metų lapkričio 29 dieną Vilniaus miesto Lietuvos totorių bendruomenės senjorai keliavo traukiniu į Baltarusijos sostinę Minską. Kelionės tikslas buvo susipažinti su miestu, pabendrauti su Minsko totoriais.

Kelionė buvo trumpalaikė, joje užtrukome tik vieną dieną. Išvykome anksti ryte 6:30 val. ir 10:30 val. atvykome į Baltarusijos sostinę. Mus pasitiko mūsų tautiečiai, gyvenantys Minske. Jie papasakojo apie totorių gyvenimą, palydėjo iki miesto centro. Toliau mes vieni vaikščiojome kur norėjome, apžiūrinėjome miestą, pirkome vietinių gaminių. Minskas visiems paliko gerą įspūdį: miestas švarus, centrinis Jakubo Koloso prospektas gražus, pastatai didžiuliai, neoklasicistiniai. Buvome užsukę į GUM'ą, Komarovo turgų. Kadangi turėjome labai mažai laiko, tai daug kur ir negalėjome apsilankyti. Mūsų palydovai pranešė, kad Minsko mečetė remonuojama, todėl negaišome laiko jos apžiūrėti.

Kurban bairamas Klaipėdoje

Lilija MURSALIMOVA

Didžioji musulmonų šventė Kurban Bairamas – aukoji- mo šventė šiemet buvo švenčiama gruodžio 31 dieną.

Klaipėdos totorių bendruomenės „NUR“ nariai dar prieš savaitę iki Kurban Bairamo pradėjo aktyviai ruošti šiai šventei – apsirūpino produktais šventiniam stalui, gamino totoriškus valgius.

Prieš pačią šventę vyrai papjovė avių, o iš jos mėsos moterys paruošė labai skanių patiekalų: beliašų, pyragų ir, žinoma, plovo. Bendruomenės patalpose vyko šventiniai pietūs, buvo kviečiami ir vaišinami visi norintys. Su švente susirinkusius pasveikino mūsų bendruomenės pirmininkas Fliuras Šaripovas. Pati šventė prasidėjo Korano suras Al Faticha skaitymu.

Žmonės vaišinosi, gėrė arbatą, linkėjo vieni kitiems sveikatos ir klestėjimo, keitėsi dovanomis. Šventėje vyravo vaišingumas ir gerumo nuotaika.

Muziejaus atidarymas birželio 16 d.

2007 m. birželio mėn. 16 d. (šeštadienį) 13 val. Subartonių k., Merkinės sen., Varėnos raj. Liusės ir Vlodo Gaidukevičių sodyboje (šalia Vinco Mickevičiaus-Krėvės muziejaus) Varėnos rajono totorių draugijos renginio „Labas“ metu įvyks Lietuvos totorių etnografinio kultūros ir buities muziejaus atidarymas.

Kviečiame tautiečius aktyviai dalyvauti.

Rengėjai

Telefonai pasiteirauti : 860026415, 861478316

Y. Plasseraud'o knyga „Mažumos. Tautinių ir etninių mažumų studijų įvadas“

Dr. Galina MIŠKINIENĖ

2006 m. lapkričio 24 d. Vilniaus universiteto Istorijos fakultete įvyko Yves'o Plasseraud'o knygos „Mažumos. Tautinių ir etninių mažumų studijų įvadas“ pristatymas.

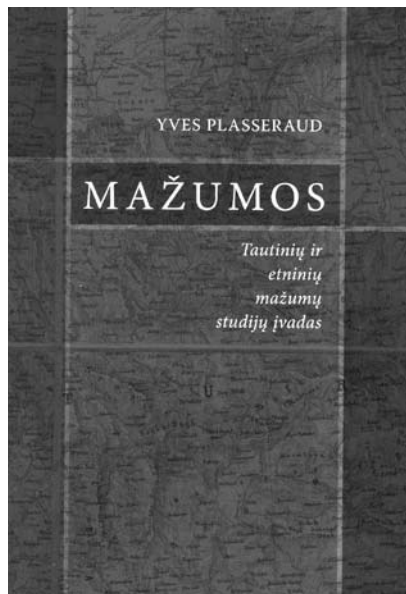
Yves Plasseraud – tarptautinės teisės konsultantas, nuo 1994 metų – Mažumų teisių grupės (GDM) prezidentas. Keleto veikalų ir daugelio straipsnių mažumų padėties ir jų teisių klausimais autorius. 2001 ir 2005 metais Vilniaus universitete skaitė paskaitų ciklą apie Europos mažumas. Gyvena Paryžiuje.

Pristatomos knygos vertimas į lietuvių kalbą – puikus įvadas į tautinių ir etninių mažumų studijas. Reikia pažymėti, kad tokio turinio knyga mūsų šalies knygų rinkoje pasirodė pirmą kartą ir yra labai aktuali ne tik kaip mokomoji priemonė studentams, bet ir plačiajai visuomenei. Knygoje supažindinama su mažumų problematika, pateikiama gausybė istorinių ir šiuolaikinių pavyzdžių iš viso pasaulio, pristatomos tarptautinės organizacijos ir svarbiausios įstatyminės nuostatos mažumų klausimu. Autorius aptaria mažumos termino daugiareikšmį pobūdį ir prigimtį. Bandant tipologizuoti mažumų situacijas išskiriamos religinės, kalbinės, tautinės, etninės kultūrinės mažumos. Knygos 29 puslapyje galime perskaityti: „Rytų Europoje ypač daug kalbama apie tautines mažumas jas iškart siejant su daugiau ar mažiau jas globojančia „motina tėvyne“, tuo tarpu Vakaruose mūsų laikais mieliau vartojama etninių mažumų sąvoka manant, kad šios iš tikrųjų yra izoliuotos ir visiškai už save atsakingos. Tačiau galbūt išskyrus Liuksemburgą ir Islandiją, Vakarų Europos valstybės etniniu ir kalbiniu požiūriu yra ne ką vienašalesnės už šalis žemyno rytuose“. Kaip teisingai pabrėžiama, šiuo metu „religinis fanatizmas, mažumų nacionalizmas, klanizmas ir ypač valstybinis nacionalizmas (graikiškasis, rusiškasis, rumuniškasis – neminint kitų) vėl tampa varikliais politinėje Vidurio Europos scenoje ir vėl kitos tautos (šiuo atveju – mažumos) imamos vadinti priešais iš prigimties, klasingai sąmokslaujantais ir turinčiais tikslą pražudyti tėvyne“ (24 psl.).

Iš kitos pusės, daugelyje valstybių

mažumų gyvenimas teka ramiai, be didelių problemų. Iš tikrųjų, kartu veikiamos internacionalizacijos, gyvenimo lygio augimo ir gyventojų judėjimo, šios įvairios grupės greičiau ar lėčiau asimiliuojasi. Demokratiškesnės Europos valstybės tolerantiškai elgiasi su savo mažumomis ir jų kultūrinių paveldu. Tarp šalių, suteikiančių plačią laisvę mažumoms, autorius paminėję Belgiją, Estiją, Ispaniją, Suomiją, Vengriją, Jungtinę Karalystę.

Iš tiesų, toliau rašo Y. Plasseraud, Vakarų Europoje, išskyrus romų atvejį,

mažumų padėtis iš esmės nėra tragiška, tačiau, deja, kitaip yra daugelyje kitų pasaulio regionų, kur mažumos sąvoka asocijuojasi su marginalizacija ir persekiojimu.

Toliau knygoje plačiai aptariamos mažumų ir kitų vyriausybinių ir nevyriausybinių organizacijų sąsajos, svarstoma, ar iš tikrųjų mažumas reikia ginti, o jeigu reikia, tai nuo ko ir kaip. Nė vieną kartą pabrėžiama, kad ieškant taikaus bendruomenių sambūvio etniškai nevienalytėse zonose būtinas tam tikras daugiakalbiškumas, kuris egzistavo praeityje, kai daugiakultūriškumas buvo spontaniškas. „Kaimyninės“ kalbos mokėjimas visada labai palengvina skirtingų kultūrų atstovų sugyvenimą, o daugiakalbiškumas nuolat buvo vidinės ir išorinės taikos veiksnys. Autorius atkreipia dėmesį į jaunus kroatų ar slovakų, manančius, kad nenaudinga mokytis seseriškos buvusios „broliškos“ tautos kalbos ir teikiančius pirmenybę anglų kalbai.

Mažumų apskritai ir ypač naujųjų mažumų socialinės svarbos pripažinimas yra svarbus ir savalaikis dalykas, atitinkantis laiko dvasią, netgi tam tikrą tarptautinį būdą. Mažumų grupių kolektyvinio identiteto įvertinimas, net tam tikras išsišaknijimas, iš tiesų nebūdamas joks „padermės“ refleksas ar tamsių amžių palikimas, dažnai mūsų dienomis tampa priešnuodžiu „identiteto“ fanatizmo išpuoliams ir miestietiškam „sulaukėjimui“. „Būtų pageidautina, – rašo veikalo autorius, – kad socialiniai veikėjai aiškiai suvoktų, jog visa, kas leidžia sustabdyti masifikaciją ir visuotinę socialinę entropiją, veikia kūrybinės įvairovės išsaugojimo kryptimi. Esant suvienodinimo tendencijoms, kurias išvien vis labiau skatina tarptautinio kapitalizmo reikalai bei asimiliacinė valstybių valia, tik efektyvus skirtingumų rėmimas leis išsaugoti ateitį. Tokiomis sąlygomis aiški valia apginti pačias silpniausias, vadinasi, pažeidžiamiausias grupes šiandien yra absoliučiai būtina, kad išliktume kaip rūšis“.

Atsižvelgiant į tautinių mažumų ir įvairių Europos institucijų, tarp jų Jungtinių Tautų organizacijos veiklą, paminėtina ir 2001 metų lapkričio 2 dienos UNESCO konvencija dėl kultūrinės įvairovės. Šis svarbus dokumentas tinka ir mažumų kultūroms, ir kultūrinėms mažumoms, todėl galėtų labai padėti valstybių neturinčioms tautoms.

Prieiname prie paskutinio, ypač mums aktualaus knygos skyriaus „Lietuvos daugiakultūrinis palikimas. Tarp praeities ir dabarties“ (120–162 psl.). Y. Plasseraud'as, gyvendamas Lietuvoje 2001 ir 2005 metais, realiai stebėdamas šalies gyvenimą, papildė savo knygą būtent šiuo skirsniu. Paminėdamas visas gyvenusias ir šiandien Lietuvoje gyvenančias tautas, neapėjo ir Lietuvos totorių mažumos, skirdamas jai 139 puslapį. Teksto nėra daug, todėl čia mes jį pateiksime be sutrumpinimų.

Totoriai: išsisklaidžiusi mažuma.

XIII ir XIV amžiais totoriai Rytų Europoje sudarė galingą valstybę, žinomą Aukso Ordos vardu. LDK tais laikais ne kartą su ja susidūrė. XIV amžiaus pabaigoje totorių valstybė subyrėjo. Taigi, pasak legendos, iš Krymo kilę totoriai atvyko į Lietuvą po to, kai jie nar-

(Nukelta į 24 psl.)

Generolas leitenantas Chalilis Bazarevskis

Straipsnių ciklas parengtas pasiremiant Jakovo Grišino ir Damiro Šarafutdinovo knyga „Ištikimi tėvynės sūnūs“, išleista Kazanėje 2001 metais

Chalilis Bazarevskis gimė 1851 metų rugsėjo 25 dieną Vilniaus gubernijos Bazorų kaime, bajorų šeimoje. Dar būdamas vaikas jis pasirinko karinę tarnybą, kurią pradėjo 1867 m. liepos 12 d. 2-ojoje Konstantino karo mokykloje junkeriu, prieš tai baigęs 1-ąją Sankt Peterburgo karo gimnaziją.

Po trijų mėnesių jis perkeliamas į Michailovskojės artilerijos mokyklą. 1869 metais Bazarevskis tampa portupėjos junkeriu. Po metų išlaikęs egzaminą jis pakeliamas į paporučikius ir yra paskiriamas tarnauti į 26-osios artilerijos brigados 2-ąją bateriją. Atitarnavęs metus ir būdamas 20 metų Bazarevskis gauna poručiko antpečius.

1872 metais jis išsiunčiamas į Sankt Peterburgą laikyti stojamųjų egzaminų į Michailovskojės artilerijos akademią. Egzaminai trunka mėnesį, jis išlaiko juos ir patenka į akademią. Tačiau dėl ligos jaunas poručikas negali tęsti aukštojo karinio mokslų. Nepaisant to, jis nemeta tarnybos ir ją tęsia 10-ojoje artilerijos brigadoje ir 1873 metų gruodį tampa štabkapitonu.

1876 metų vasarį Chalilis Bazarevskis perkeliamas į brigados išdo valdybą. Tuo pat metu jis eina ir brigados garbės teismo nario pareigas. Tų pačių metų gegužę jis apdovanojamas pirmuoju Šv. Stanislavo trečiojo laipsnio ordinu, o 1877 m. gruodį paaugštinaamas iki kapitono.

Ketverius metus išbuvęs išdininku, Chalilis Bazarevskis paskiriamas pusės baterijos vadu. Tačiau po pusmečio jis vėl tampa brigados teismo nariu, o 1883 metais – pirmininku. Po metų kapitonas vadovauja baterijos ūkiui.

Pirmoje devintojo dešimtmečio pusėje jis tampa dar 2 ordinų kavaleriumi: Šv. Anos trečiojo laipsnio (1881 m.) ir Šv. Stanislavo antrojo laipsnio (1885 m.).

1887 metais Chalilis Bazarevskis gauna progą pagilinti savo kvalifikaciją Artilerijos karininkų mokykloje. Baigęs kursus jis grįžta į savo brigadą į baterijos ūkio dalies vedėjo, vėliau – baterijos garbės teismo pirmininko pareigas.

1890 metų kovo pabaigoje Ch. Bazarevskis buvo apdovanotas Šv. Anos antrojo laipsnio ordinu, jam suteiktas papulkininkio laipsnis ir jis paskirtas 10-osios artilerijos brigados 2-osios baterijos vadu.

Generolas ltn. Chalilis Bazarevskis

Nuo 1891 iki 1895 metų rudens Chalilis Bazarevskis ėjo karininkų garbės teismo nario, vėliau – pirmininko pareigas. Už neprikaištingą tarnybą apdovanotas Šv. Vladimiro ketvirtojo laipsnio ordinu.

1898 metų rugsėjį jis laikinai pavaduoja 10-osios artilerijos brigados diviziono vadą, vėliau išrenkamas 1899 metų kontrolės komisijos pirmininku.

Tų pačių metų gruodį Bazarevskiiui suteikiamas pulkininko laipsnis, jis paskiriamas 29-osios artilerijos brigados 2-ojo diviziono vadu. Su šia brigada susijęs visas jo tolimesnis likimas.

Iki Rusijos–Japonijos karo pradžios, eidamas šias pareigas, jis ne kartą ėjo ir brigados vado pareigas. 1903 metais Ch. Bazarevskis apdovanojamas Šv. Vladimiro 3-iojo laipsnio ordinu.

1904 metų spalį Chalilis Bazarevskis su 67-uoju ešelonu iš Rygos išvyksta į Tolimuosius Rytus, po mėnesio kerta Mandžiūrijos sieną ir atvyksta į Mukdeną. Jo divizionas įėjo į 15-osios pėstininkų divizijos, kurios štabui vadovavo generolas Suleimanas (Maciejus) Sulkevičius, sudėtį.

Nuosausio 12 iki 23 d. Ch. Bazarevskio divizionas dalyvavo susišaudymuose priekinėse kovos pozicijose prie Sichaitaiczy kaimo. Sausio 24-ąją jis jau vadovauja brigadai.

Eidamas šias pareigas Ch. Bazarevskis dalyvavo mūšiuose prie Sichaitaiczy, Čžouguanpu (sausis, vasaris), Gučzianczy, Dachantaiczy, Davanganpu, Tutai, Vasiučzuanza (vasario 15–19 d.). Vasario 20–22 dienomis

Dvarininkas Mustafa Bazarevskis, generolų Chalilio ir Suleimano Bazarevskiu tėvas

Ch. Bazarevskis buvo Vyriausiojo kariuomenės vado strateginiame rezerve prie Mukdeno, o vasario 23–25 d. vėl dalyvavo mūšiuose prie Ungetun kaimo. Vasario ir kovo mėnesį dalyvavo atitraukiant ariergardą į šiaurę. 1905 metų rugpjūtį jis laikinai ėjo 8-o armijos korpuso artilerijos vado pareigas.

Karo metu Ch. Bazarevskis visada buvo rikiuotėje ir su brigada dalyvavo visuose mūšiuose iki pat karo veiksmų pabaigos. 1905 metų gruodį jo brigadai už karinius nuopelnus buvo skirti apdovanojimai, o jis pats „už nevienkartinį pasižymėjimą kovojant su japonais“ apdovanotas auksiniu ginklu su užrašu „Už narsą“ ir paaugštintas iki generolo majoro.

1906 metų pradžioje jis patvirtinamas nuolat vadovauti brigadai. Mandžiūrijos sieną generolas su jam patikėtu kariniu daliniu kirtu gegužės 5 dieną. Po mėnesio jis atvyko į Rygą ir prisijungė prie 20-osios armijos korpuso.

1906–1910 metais Chalilis Bazarevskis ne kartą laikinai ėjo korpuso artilerijos vado pareigas, tuo pat metu vykdėdamas jam patikėtos brigados vado pareigas.

1910 metų balandį vykdydamas ypatingąjį pavedimą Ch. Bazarevskis komandiruojamas į Kėdainius, o tų pačių metų gruodžio 6 dieną apdovanojamas Šv. Stanislavo 1-ojo laipsnio ordinu.

Paskutiniaisiais tarnybos metais (1911) generolas Ch. Bazarevskis laikinai vadovavo 29-ajai pėstininkų divizijai, laikinai ėjo 20-osios armijos korpuso

(Nukelta į 24-ą psl.)

Mūsų brangioji Mama

Elena JAKUBAUSKIENĖ

Noriu papasakoti apie savo gerąją, mylimą Mamą, kuri gyvenime daug iškentėjo, daug išvargę, bet nepalūžo. Tai 95 metų Tania Bagdanavičienė.

Mama gimė 1912 m. kovo 19 d. Širvintų rajone, Kivonių kaime, valstiečių šeimoje. Ūkis buvo didelis, daug teko dirbti. Kadangi buvo jauniausia iš seserų, į sunkius lauko darbus neidavo, tačiau namuose teko dirbti viską. Nuo mažens buvo nepaprastai gabi, mokėjo gražiai verpti, siūti, megzti. Visą šeimą aprūpindavo savo mezginiais. Buvo labai gero būdo, paklusni ir darbšti. Nepaprastai mylėjo ir gerbė savo tėvus, seseris ir brolius. Šis charakterio bruožas išliko ir iki šių dienų.

1933 metais mama ištekėjo už Romualdo Bagdanavičiaus, išvažiavo gyventi į Butrimonis. Gyvenimas nebuvo rožėmis klotas: vyras dirbo policijoje, teko daug važinėti po Lietuvą. Juodu susilaukė trijų vaikų: manęs – Elenos, Marytės ir sūnaus Aleksandro. Gyvenimas mūsų nelepino, tėvas buvo griežtas ir piktas. Teko mamai daug iškentėti, išlieti daug ašarų, kol mus išaugino. Atėjo 1944 metai. Sausio 18-ąją dieną gimė mūsų jauniausioji sesutė Sonytė, o balandžio pradžioje tėvas tragiškai žuvo. Mama liko su keturiais mažais vaikais. Man tada buvo 10 metų. Gyvenome netoli Jurbarko, Kidulių miestelyje, atskirti nuo artimųjų ir giminių. Karas artėjo prie Lietuvos, užsidarė prielankos, nekursavo autobusai. Sugrįžti į tėviškę buvo neįmanoma. Likome vieni svetimam krašte: nei darbo, nei pragyvenimo šaltinio. Baigėsi visos mūsų santaupos. Prasidėjo tikras skurdas ir bado laikotarpis. Ką daryti? Kaip toliau gyventi?

Mama ne vieną vyrą išgelbėjo nuo deportacijos į Vokietiją, tad jie neliko mums abejingi: išvežė toli į kaimą ir padėjo kas kiek galėjo. Karas priartėjo, prasidėjo aršūs mūšiai, mes atsidūrėme tarp vokiečių ir rusų. Mirtis tykojo kiekviename žingsnyje. Prasidėjus lėktuvų anskrydžiams, neturėjome kur slėptis: drebėjome, verkėme, šaukėmės Dievo pagalbos. Mama išmokė mus trumpą maldele, kurią kartodavom kiekviename gyvenimo žingsnyje: tiek vargo, tiek ir džiaugsmo akimirkom.

Netoli stovėjo vokiečių štabas. Nutilus bombų sprogimams, retkarčiais bėgdavome pas vokiečius padėti virtuvėje: reikėjo prinešti malkų, vandens, išplauti

grindis. Už tai gaudavome pavalgyti, sutaupe kiek maisto, nešdavome mamai ir mūsų mažylei. Kartais kariai atnešdavo duonos, cukraus gabalėlių. Gailėdami vaikų, jie iškasė gilų bunkerį. Jame mes praleidome visą vasarą ir rudenį. Girdėjome baisius sprogimus, išvargę nuo baimės ir alkio, glausdavomės prie mamos krūtinės. O kaip buvo gera prie mamos! Ji mus išbučiuodavo, nuramindavo, kartu pasimelsdavome ir visos bėdos nuo mūsų nutoldavo, apimdavo lengvumo jausmas. Mama tartum Angelas sargas saugodavo, kad nesusaltume ir ramiai išsimiegotume. Taip slinko baisyos dienos, savaitės, mėnesiai. Pagaliau vokiečiai pasitraukė. Karas nutolo. Tačiau praūžusi karo šmėkla po savęs paliko griuvėsius, gilius daubus, užminuotus laukus. Ačiū Dievui, mes visi likome gyvi ir sveiki. Sulaukėme 1945 metų. Gegužės mėnesį karas baigėsi. Mama ryžosi žūtbūt sugrįžti į tėviškę. Per didelius vargus ir nesėkmes patekome į Kauną, o iš čia laimingai sugrįžome į Butrimonis pas močiutę.

Čia gyvendama, mama antrą kartą ištekėjo už Broniaus Asanavičiaus. Šeima buvo didelė: mes keturi vaikai ir patėvio trys vaikai suvažiudavo. Mama buvo labai gera ir švelni visiems vaikams. Pamenau, patėvio sūnui Kostui reikėjo išvykti į armiją. Mama negailėdama savęs per dieną ir naktį numezgė jam vilnones kojines ir pirštines, pridėjo maisto. Kelias dienas verkė, tartum tikrą sūnų būtų išlydėjusi. Gyventi kolūkyje buvo sunku. Patėvis mažai uždirbdavo, visus namų rūpesčius tekdavo spręsti mamai. Savo darbštumu ir kantrybe mama sugebėjo visus aprengti, išleisti į mokyklą. Buvo nepaprastai

tvarkinga ir laikėsi švaros, to mokė ir mus. Niekada mūsų nebarė, mokėjo gražiai auklėti vaikus. Skiepijo mums gerą dorovę, meilę. Užaugome dori ir sąžiningi. Labai mylime ir gerbiame vieni kitus. Tai mamos nuopelnas. Tik liūdna, kad netekome mylimo brolio Aleksandro. Jis mirė 2003 m. nuo širdies smūgio. Patėvį palaidojome 1985 metais.

Mūsų mama labai jautrios širdies, stengiasi padėti visiems, kas šaukiasi pagalbos. Todėl jai teko gyventi Grigiškėse, Kaune, Marijampolėje, Alytuje ir net Klaipėdoje. Padėjo auginti visus vaikaičius ir net provaikaičius. Iš viso turi 9 anūkus, 13 proanūkių ir 2 proproanūkius. Visus labai myli ir pasiilgsta. Jau daug metų mama gyvena su manim Kaune. Po brolio mirties mamos sveikata labai pablogėjo: iškentė daug ligų, ne kartą žvelgė mirčiai į akis, bet, ačiū Dievui, išliko gyva. Jai sunku vaikščioti, skauda kojas, svaigsta galva, tačiau stengiasi judėti. Vis nori padėti, kad man būtų lengviau. Kartais rymo prie lango ir laukia dukrų, anūkų ar pažįstamų, o kai sulaukia, rodos, ir akys prašviesėja, ir savijauta pagerėja. Su mama įdomu bendrauti, ji labai šviesaus proto ir geros atminties. Mylime ir gerbiame savo sengalvėlę. Duok Dieve, kad dar ilgai būtų su mumis. Tai brangiausias mūsų turtas ir pasididžiavimas.

Mamyte!

**Jau 95-ąjį pavasarį pasitinkat,
Kai plaka Jūsų kilnioji, mylinti širdis.
Linkime visi, kad dar ilgai ji plaktų,
Nes esat mūsų džiaugsmas, paguoda,
mūsų viltis!**

Stiprybės Jums, Mamyte!

Летувос Тоторяй

Дом национальностей посетил премьер-министр Литвы Гедиминас Киркилас

16 января 2007 г. Дом национальностей в Вильнюсе посетил премьер-министр Литвы Гедиминас Киркилас. Он осмотрел помещения Дома национальностей, которые очень изменились в лучшую сторону после ремонта, и встретился с членами Совета национальностей.

Генеральный директор Департамента национальных меньшинств и эмиграции Антанас Петраускас рассказал премьер-министру о планах дальнейшего увеличения помещений и расширения сфер деятельности Дома национальностей.

Члены Совета национальностей рассказали об актуальных, для нацио-

нальных меньшинств, проблемах. В частности, о давно подготовленной и до сих пор правительством не утвержденной Стратегии этнической политики. Члены Совета высказали пожелание, чтобы представители национальных меньшинств вошли в состав Комиссии по этике журналистов и издателей, в Совет по радио и телевидению. Также было выражено пожелание решить вопросы строительства мечети в Вильнюсе, Центра татарской культуры в Немежисе, наведения порядка на Панеряйском мемориальном комплексе, больше внимания уделять интеграции цыган в современное общество. Члены Совета национальнос-

тей отметили, что недостаточно используется потенциал национальных меньшинств для пропаганды достижений Литвы за рубежом.

Премьер-министр Г.Киркилас заверил представителей национальных общин в том, что правительство и подчиненные ему структуры будут искать все возможности для решения названных проблем, поскольку растут для этого возможности. Г. Киркилас подчеркнул, что дружеские межэтнические отношения в обществе – это большая ценность для нашего государства.

Информация «ЛТ»

Члены Совета национальностей сфотографировались на память с премьер-министром Литвы Гедиминасом Киркиласом

ПРАЗДНИК ПРОИЗВЕЛ НЕЗАБЫВАЕМОЕ ВПЕЧАТЛЕНИЕ

Розалия САФИУЛЛИНА

Курбан-байрам (праздник жертвоприношения) – один из главных праздников в исламе, и длится он четыре дня. Пророк Ибрагим, по воле Аллаха, должен был принести в жертву своего сына Исаила. В тот момент, когда Ибрагим занес нож над головой сына, Всевышний, увидев полную решимость Ибрагима выполнить Его волю, заменил жертву сына на овцу. Этот сюжет присутствует в святых книгах трех монотеистических религий: иудаизма, христианства и ислама. Во всех мечетях Литвы в день Курбан-байрама состоялись праздничные намазы, после которых с молитвами были принесены в жертву животные во имя Аллаха, в память об умерших и за здравие живущих.

Концерт арфиста Семёна Кулькова и певицы Лилии Губайдуллиной произвёл яркое впечатление

6 января во Дворце культуры Министерства внутренних дел Литвы состоялся праздник, посвященный Курбан-байраму, в котором приняли участие татары со всей Литвы, делегация татар Латвии в составе 70 человек во главе с председателем Латвийского татаро-башкирского общества Зуфаром Зайнуллином.

Собравшихся в зале участников и гостей праздника, приветствовал председатель Союза общин татар Литвы Адаз Якубаускас. Он представил гостей праздника, в числе которых были такие знаменитые люди, как чрезвычайный и полномочный посол Российской Федерации в Литве Борис Цепов, член Сейма Литовской Республики Альгирдас Палецкис, заместитель генерального директора Департамента национальных меньшинств и эмиграции Станислав Видтманн, второй секретарь Турецкого посольства в Литве Сукруе Баяр, третий секретарь Турецкого посольства Ханде Сари, второй секретарь Польского посольства в Литве Роберт Рокички, советники депутата Европейского парламента Витаутаса Ландсбергиса – Гинтарас Купчинскас и Андрус Тучкус, заместитель директора Военного музея имени Витаутаса Великого Арвидас Поцюнас, президент клуба Литовского национального симфонического оркестра Эугениус Янутенас, физик Альгимантас Милюс, председатель Вильнюсской общины украинцев Наталья Шертвите, председатель узбекской общины Кайсин-ой Зуене, председатель азербайджанской общины Маир Гамзаев, председатель греческой общины Гергиос Мацукатов, староста Пагирайской сенюнии Мария Матюлевич, директор основной школы де-

ревни Кятуресдяшимт тоторию Данута Клопова.

В программу праздника, которую объявил А. Якубаускас, традиционно вошли концерт, угощение национальными блюдами, вечер отдыха и дискотека для молодежи.

Необычное впечатление произвело выступление с концертом молодого арфиста из Москвы Семёна Кулькова. Он – лауреат многих международных конкурсов. Упомяну некоторые из них: в 2002 году Семен стал почетным дипломантом 2-го Международного фестиваля-конкурса арфистов имени Веры Дуловой; в 2003 году завоевал первое место в Лондонском конкурсе арфистов; в том же году стал лауреатом 9-го Московского международного фестиваля молодых исполнителей; в 2006 году Семен получил первый приз на конкурсе Российского общества арфистов. Сейчас он студент 4-го курса Московской консерватории имени Петра Чайковского в классе народного артиста России, профессора Ольги Эрдели.

Я впервые слушала игру на арфе в концертном зале, и музыка меня заворожила. К сожалению, во время концерта было много хождений по залу, что отвлекало и мешало воспринимать прекрасную игру Семёна.

Во второй части концерта на сцену вышла одна из ведущих оперных певиц Татарстана Лилия Губайдуллина. Она – лауреат 18-го Международного конкурса имени Михаила Глинки, лауреат первого Международного конкурса имени Рустема Яхина, дипломант первого Всероссийского конкурса

оперных певцов «Санкт-Петербург».

Лилия была уже знакома нашей публике. Она приезжала в Вильнюс с концертом в январе прошлого года, сразу полюбилась и вновь была воспринята с восторгом. Л. Губайдуллина прекрасно исполнила татарские народные песни и классическую вокальную музыку. Концерт оставил незабываемые впечатления.

После концерта участники праздника дружно атаковали в фойе столы, накрытые татарскими национальными блюдами. Особенно гости праздника старались угоститься знаменитым «шимталаписом», который пользуется огромной популярностью не только среди татар, но также всех жителей Литвы. Тот, кто хотя бы раз попробовал этот вкусный пирог, уже не останется к нему равнодушным.

Праздник Курбан-байрам был организован благодаря усилиям и стараниям многих людей. Приятно, что А. Якубаускас назвал их фамилии и выразил публично благодарность всем. Это – Тамара Радкевич, Алий Радкевич, Алий Александрович, Эма Александрович, Раиса Собеска, Фатима Буйновска, Лима Баранаскене, Рожите Ситдыковене, «Без вашего участия и вклада в общее дело было бы невозможно организовать такое мероприятие», – сказал А. Якубаускас.

Мы, в свою очередь, должны поблагодарить председателя Союза общин татар Литвы Адаза Якубаускаса за стремление разнообразить и украсить праздниками жизнь татарской общины Литвы и пожелать ему новых успехов на этом поприще.

Ф. ШАРИПОВ: КТО ХОЧЕТ – ИЩЕТ СПОСОБ, КТО НЕ ХОЧЕТ – ИЩЕТ ПРИЧИНУ

Лилия АЛИМОВА

Прошло более 2 лет с того дня, когда в Клайпеде была зарегистрирована татарская община под председательством энергичного, жизнерадостного и отзывчивого человека, всегда готового прийти на помощь соплеменникам, Флюра Шарипова, работающего на общественных началах и отдающего ей все свое свободное время.

Основная задача общины – консолидация татар Клайпеды, поддержание связей с исторической Родиной – Россией и Татарстаном, а также укрепление связей с татарскими общинами Литвы и зарубежья, сотрудничество с другими общинами города, сохранение языка, культуры и традиций татарского народа. В июне 2005 года община была принята во Всемирный Конгресс татар и вступила в Союз общин татар Литвы.

Первоначально у истоков общины стояло 7 человек, затем число участников общины увеличилось до 70. Клайпеда является одним из крупных мест проживания татар. По неофициальным данным здесь проживает более 500 татар, поэтому община постоянно пополняется новыми людьми, разными по возрасту, полу, профессии, но связанными общей любовью к национальной культуре и исторической Родине.

С первых дней существования общины встал вопрос о месте, где могли бы собираться члены организации. Самоуправление Клайпеды пошло навстречу и предоставило помещение, которое используется под нужды офиса и культурного центра по адресу: пр. Тайкос, д. 107, куда мы любезно приглашаем всех земляков, еще не знающих о существовании общины, а также других людей, кому интересно узнать больше о татарах. Добро пожаловать – каждое воскресенье с 12 до 15 часов.

Радуется, что нас поддерживает администрация города, Генеральное консульство России в Клайпеде, Департамент национальных меньшинств Литвы, которые выделяют материальную поддержку на проведение праздников, которые, в свою очередь, делают жизнь Клайпеды разнообразнее и способствуют единению людей различных национальностей и конфессий.

За два года дважды были проведены Дня татарской культуры, в которых приняли участие около 500 человек из Клайпеды и других городов Литвы, Латвии и Эстонии. В планах общины сделать такой праздник традиционным.

Члены нашей общины с удовольствием посещают праздники, проводимые другими татарскими общинами Литвы и зарубежья. Так, мы побывали на религиозных праздниках Рамазан-байрам и Курбан-байрам, проводимых

в Вильнюсе литовскими татарами, на праздниках татарской культуры в Висагинасе, куда приезжают именитые артисты из Татарстана, на празднике «Сабантуй», который проводился в Висагинасе и Риге.

Руководство общины старается организовать досуг членов общины, учитывая также и возрастную разницу. Ежегодно в мае проводится чествование ветеранов войны, которых в общине насчитывается 5 человек. Мы свято помним огромный героический вклад наших дедов и бабушек.

Так, ветеран войны Равиля Амири, смогла посетить историческую Родину по линии этнического туризма и поправить свое здоровье в одном из лучших санаториев Татарстана.

Что касается подрастающего поколения, в июне 2006 г. Тимур Шарипов участвовал в составе литовской

молодежной делегации на Всемирном форуме татарской молодежи в Казани. В 2006 г. году проводился первый слет татарской молодежи Литвы в Вильнюсе, куда ездили наши дети, и привезли с собой много впечатлений перед началом нового учебного года. Для детей организовываются небольшие праздники и познавательные мероприятия в помещении общины. Самые активные в работе общины женщины, которые ведут неустанную работу по сохранению языка и культуры. Весной 2006 г. года была организована экскурсия в Морской музей и дельфинарий, куда мы пригласили детей из татарской общины города Висагинаса совместно с детьми нашей общины.

Большой мусульманский праздник «Курбан-байрам» – праздник жертвоприношения – отмечали 31 декабря 2006 года.

Праздник начался с чтения первой суры Корана «Аль-Фатиха». С Курбан-байрамом поздравил всех собравшихся председатель общины «Нур» Флюр Шарипов, В помещении общины состоялся праздничный обед, на который были приглашены все желающие.

Люди угощались, пили чай, желали друг другу здоровья и процветания, обменивались подарками, царил дух гостеприимства и щедрости.

В этом году татарская община Клайпеды получило право на проведение национального праздника «Сабантуй» на побережье Балтийского моря для всех стран Балтии.

Приглашаем всех желающих присоединиться к нам 9 июня 2007 года. О месте и времени проведения «Сабантуя» будет сообщено в средствах массовой информации заранее или вы можете узнать подробности по телефону 8 618 606 10 ближе к дате проведения праздника.

Из досье редакции:

Флюр Шарипов родился 29 января 1958 г. в Перми (Россия).

В 1981 г. окончил Радиотехнический факультет Рижского института гражданской авиации. 1981–1984 г. – работал радиоинженером в Литовском управлении гражданской авиации.

1984–1985 г. – секретарь комитета комсомола базы «Океанрыбалов». 1984–1992 г. – радионавигатор Литовского управления рыбной промышленности. 1994–1997 г. – менеджер фирмы «Centolla». 1997–2000 г. – менеджер фирмы «Venocha». С 2005 г. менеджер фирмы «Nikitas».

Пристрастия – баня, рыбалка, татарские песни

Жизненное кредо: «Кто хочет – ищет способ, кто не хочет – ищет причину».

Тел. +37065790366; +37046320531, E-mail fliur@bk.ru

Надолго запомнился вкус «шимталаписа»

Людмила ШМУГУРОВА

старший учитель средней школы

Сенаместиса г. Вильнюса

Юлия ПРОКОПОВИЧ

Ученица 10 класса

К мусульманскому празднику Курбан Байрам, который проходил 14 января 2006 г. во Дворце спорта МВД Литвы ученики 7–8 классов студии нашей средней школы готовились заранее.

Школа наша многонациональная, поэтому мы стараемся как можно больше узнать о культуре и традициях разных народов. На этот раз тема наших работ называлась «Восточные мотивы». В течение недели на уроках изобразительного искусства ребята не только рисовали, но и изучали традиции, костюмы, архитектуру Востока. О традициях рядом с нами живущих татар мы знали очень немного. На уроках мы познакомились со священной книгой мусульман – Кораном, узнали много другой интересной информации. Интересным является факт, что к концу XIII столетия Византийская одежда почти исчезла на Руси и ее заменила татарская: кафтаны с меховыми воротниками, кушаки, высокие меховые шапки, кожаные куртки, шапки отороченные мехом, штаны, сапоги. Познакомились мы и с национальными блюдами литовских татар – всеми любимыми «колдунами» – пельменями, сладким слоеным пирогом «шимталаписом».

Побывав на празднике, мы попол-

нили свои знания об общине литовских татар, просмотрев документальный фильм «Я потомок муруз татарских...», из которого узнали об истории поселения татар в Литве.

Огромное удовольствие получили прослушав итальянские арии, русские романсы, а особенно народные татарские песни в исполнении Лилии Губайдуллиной – солистки Театра оперы и балета им. Мусы Джалиля. Голос восточной красавицы звучал свободно и ярко, как пение соловья. Мы были покорены богатством репертуара и талантом певицы.

Надолго запомнится вкус знаменитого «шимталаписа», пирожков с мясом – перемечей, гордости казанских татар сладкого «чак – чак».

Вокруг слышалась речь на литовском, русском, польском, татарском языках. Люди оживленно общались, подходили к стендам с нашими рисунками, подолгу задерживались, рассматривали работы, задавали вопросы и мы не чувствовали себя чужими на этом празднике и веселились вместе со всеми. Это еще раз доказывает, что искусство, культура сближает людей разных национальностей, обогащает духовно.

Мы благодарны организаторам за этот прекрасный вечер и восточное гостеприимство. Особенно Благодарим Фатиму Буйновску, которая пригласила нас на праздник и помогла развернуть выставку.

Фатима Буйновска, Матвей Сафаревич, Юлия Прокопович, Людмила Шмугурова у стенда о культуре и традициях Востока

О ЖИЗНИ ЧЕЛОВЕКА

Из татарского фольклора

При сотворении мира Аллах определил каждому живому существу, сколько лет ему жить и в каких условиях.

И вот создал он красивого пса, позволил к себе и говорит:

– Тебе даю 30 лет жизни. У тебя будет хозяин – человек. Если он будет тебя кормить – будешь сытым, а если забудет покормить – корм добывай сам. Будешь жить и в доме, и во дворе, можешь оказаться и бездомным, будешь и голодные и трудные дни.

– 30 лет такой жизни мне многовато, такой жизни мне хватит и 15 лет, – отвечает пес.

– Хорошо, пусть будет тебе 15 лет жизни, – сказал Господь Бог и отправил пса к его хозяину.

Создал Бог лошадь и предлагает ей тоже 30 лет жизни и поясняет:

– Тебя я создал для службы человеку. Всю свою жизнь будешь подмогой человеку, он будет запрягать тебя, ездить на тебе верхом, кормить и поить, а ты будешь на него работать.

– Со всем согласен, – говорит лошадь, – но такой жизни мне хватит 15 лет.

– Хорошо, будь по-твоему, – сказал Господь Бог.

Затем с особой любовью сотворил Бог человека и говорит ему:

– Вот тебе лошадь и собака. Соба-

ка будет охранять тебя от врагов, а лошадь будет тебе подмогой в повседневных трудах. Жизнь твою определяю в 30 лет.

– Нет, не согласен, сказал человек. Собака и лошадь в помощь мне – за это спасибо, но жизнь ты мне определил очень короткую.

– От лошади осталось 15 лет и столько же от собаки. Возьми, если хочешь, – ответил Бог.

С тех пор живет человек 30 лет человеческой жизнью, 15 лет тянет лямку как лошадь, а еще 15 лет подобны собачьей жизни.

Перевел с татарского языка Ренат ГАЙНУЛИН

Lietuvos Totoriai

Długo oczekiwany setny numer

Galim SITDYKOW

redaktor naczelny „Lietuvos totoriai”

Jubileusze istnieją po to, by zrobić podsumowania, obejrzeć się wstecz, ocenić przebytą drogę: co odnaleziono, co utracono; zastanowić się nad przyszłością. Nas, do takich rozważań sprowokował setny numer naszej gazety.

Zagadnieniami: skąd wzięła się idea wydania gazety „Lietuvos totoriai”, gdzie i jak została zrealizowana, zajmowaliśmy się już przy okazji 5-lecia, a dwa lata temu również i 10-lecia gazety. Powtórzę krótko. W sierpniu 1994 roku przedstawiłem się nowo wybranemu przedstawicielowi Wspólnoty Tatarów Litewskich, docentowi Kowieńskiego Uniwersytetu Technicznego, doktorowi nauk technicznych **Romualdasowi Makaveckasowi**, jako korespondent gazety rejonu sołecznickiego – „Šalčia”. Nie będę ukrywał, że interesowało mnie samodzielne tworzenie pisma. Okazało się, że sam R. Makaveckas żyje ideą wydawania tatarskiej gazety narodowej i już następnego dnia po otrzymaniu mojej wizytówki, zadzwonił i zaproponował to, na co liczyłem. Oczywiście, od razu się zgodziłem.

Na posiedzeniu, wybranej w sierpniu 1994 r. rady Wspólnoty Tatarów Litewskich, we wrześniu tegoż roku zatwierdzono osobę redaktora naczelnego i nazwę gazety – „Lietuvos totoriai”. Autorstwo tytułu należy do R. Makaveckasa. Pismo postanowiono także wydawać w trzech językach: litewskim, rosyjskim i polskim. Te fakty zostały odnotowane w dokumencie nr 139 z dnia 23 października 1994 r. o rejestracji gazety w Ministerstwie Sprawiedliwości. Powołano kolegium redakcyjne w składzie: **Mensaidas Bairasėvskis**, **Motiejus Abunevičius**, **Farida Dzenajevičienė**. Prace przygotowawcze związane z wydaniem „Lietuvos totoriai”, wykonywała redakcja sformowana z współpracowników „Šalčia”. W zbieraniu materiałów dla pierwszych pięciu numerów „LT”, wydanych w Sołecznicach, pomógł mi także współzałożyciel gazety **Adas Jakubauskas**.

Dwa lata temu, świętując 10-lecie „LT”, zapytałem R. Makaveckasa, jak

to się stało, że zaryzykował i zaproponować robienie gazety właśnie mnie – nie będącemu przecież wcale litewskim Tatarom. Odpowiedział, iż był przekonany, że dam sobie radę, gdyż pracuję w redakcji prawdziwej gazety, stwarzającej ku temu wszelkie warunki.

•••

Rzeczywiście, te spojrzenie Romualdaso Makaveckasa okazało się absolutnie właściwe – nie ma lepszych warunków, aby przygotować wydanie gazety, niż w profesjonalnej redakcji. Każda gazeta bowiem jest rezultatem trudu nie tyle wielu ludzi, co tych, którzy robią to najlepiej, pracują twórczo i wspólnie.

Tym sposobem, pierwszą redakcją „Lietuvos totoriai” stali się współpracownicy gazety rejonu sołecznickiego „Šalčia” (red. nac. **Jadvyga Čeplikienė**).

Obowiązki redaktora wydania litewskiego „LT” zaproponowałem **Rimantė Jurgienė**. Także i w „Šalči” prowadziła ona wydanie litewskie, lecz w „LT” wykonywała potrójną robotę: tłumaczyła materiały z rosyjskiego na litewski, przepisywała je, redagowała i poddawała korekcie.

Rimantė Jurgienė ukończyła fakultet filologiczny Wileńskiego Uniwersytetu Państwowego, ze specjalnością język i literatura litewska. Poświęciła się jednak dziennikarstwu, podobnie jak jej siostra **Dalia Jankelaitienė**, będąca obecnie redaktorem gazety rejonu sołecznickiego „Musų kraštas” („Nasz kraj”). Rimantė jest również sekretarzem sołecznickiego sądu powiatowego, ale, jak mówią, „niezbadane są ścieżki Pana”.

Niedawno zainteresowałem się, dlaczego Rimantė zgodziła się pomóc mi w wydaniu pierwszych numerów „Lietuvos totoriai”. Odpowiedziała, że lubi uczestniczyć w nowych, nieznanych dziełach twórczych. I nie pomyliła się. Oprócz tego, chciała po przyjacielsku pomóc swojemu koledze po fachu – co tym bardziej było mi przyjemnie usłyszeć.

W rzeczywistości, Rimantė Jurgienė została pierwszym redaktorem gazety litewskich Tatarów, wydawanej po litewsku. Po polsku były w międzyczajnym Wilnie wydawane „Rocz-

nik Tatarski”, „Życie Tatarskie”, „Przegląd Islamski”.

Przygotowanie rosyjskiego wydania gazetypowierzyłem **Anie Krikščiuńienė**, która w redakcji „Šalči” tłumaczyła z litewskiego na rosyjski i w tymże języku przepisywała teksty. W 1975 roku ukończyła fakultet filologiczny Wileńskiego Uniwersytetu Pedagogicznego o specjalności język i literatura rosyjska. Wiele lat poświęciła dziennikarskiej pracy w gazecie rejonowej „Lenino priesakai” („Nakazy Lenina”). Obecnie jest dziennikarką w redakcji „Wiesti Szalci” (ros. wydanie „Šalčios Žinios”).

Ana zgodziła się pomóc mi w wydaniu pierwszych numerów gazety, gdyż zawsze odnosiła się z szacunkiem do mniejszości narodowych Litwy i zainteresowała ją problemy litewskich Tatarów.

W tych latach w „Šalči”, pod kierownictwem redaktora naczelnego **Jadvygi Čeplikienė**, powstał przyjacielski kolektyw fachowych współpracowników, który świetnie dał sobie radę z nowym zadaniem – wydaniem na świat pięciu pierwszych numerów gazety „Lietuvos totoriai”.

•••

Na makietowanie gazety chętnie zgodziła się odpowiedzialna sekretarz gazety rejonowej, doświadczona **Vanda Kerienė**. Zwracaliśmy się do niej z szacunkiem: pani Vando. Zawsze zrównoważona, zycziłiwa, profesjonalna współpracownica „Šalči” została pierwszym w historii pisma litewskich Tatarów sekretarzem. W swojej fantazji próbowałem namówić ją do zrobienia jak najoryginalniejszej makiety, by nie była podobna do standardów gazety rejonowej. I dowiedziałem się, że praca nad makieta wymaga wiedzy i przestrzegania specyficznych praw. Jak mówią: „Dura lex, sed lex” co znaczy „twarde prawo, ale prawo”.

Oczywiście, są różne możliwości, żeby podkreślić narodowy charakter gazety. W tym niemało pomogła nam artystka **Lejla Zakirowa**.

Teksty opracowywano na linotypach w typografii, która znajdowała się w tym samym budynku co redakcja. Jej dyrektorką była **Lejla Zakirowa**.
(Przeniesiono na str. 12)

Długo oczekiwany setny numer

(Przeniesiono ze str. 10)

torem był **Edmund Gotowiecki** – były wieloletni redaktor gazety rejonowej. Jako doświadczony dziennikarz, wymógł u mnie dokument, dający prawo na druk gazety – wspomniane wyżej Świadectwo. Logotypy trzech egzemplarzy pierwszego numeru gazety zostały wydrukowane w kolorze i z pozłotą. Iście carski podarek ze strony typografii.

17 stycznia 1995 roku, w gabinecie głównego redaktora „Šalči” Jadvygi Čeplikienė, odbyła się prezentacja pierwszego numeru „Lietuvos totoriai”, w której uczestniczyli: Adas Jakubauskas, członek kolegium redakcyjnego Motiejus Abunevičius, współpracownicy „Šalči” i przedstawiciele narodowych i innych wspólnot Solecznik.

Pierwsze cztery numery pisma były wydane w dwóch językach – litewskim i rosyjskim. Nie ryzykowałem wydania po polsku, gdyż ciężko było znaleźć na to środki, a na ich zdobycie szła masa energii i czasu.

W maju 1995 roku, wraz z grupą kowieńskich Tatarów byliśmy w Polsce – w Białymstoku i Gdańsku. Odwiedziliśmy również średniowieczny zamek krzyżacki w Malborku.

Kownianie mogli wtedy zabłysnąć swym świetnym zespołem dziecięcym „Liaisen”, pod dyrekcją nauczyciela solfeżu w szkole muzycznej Alewliny Sulejmienowej-Orłowej. Jej ojciec był czystym Tatarem, a matka – Rosjanką. Po *pieriestrojce* przyjęła ona religię ojca – islam i regularnie odwiedzała meczet.

W czasie spotkania z polskimi działaczami dostałem obietnice sponsorowania polskiego wydania „Lietuvos totoriai”. Wróciwszy na Litwę, do Solecznik, zaproponowałem jego poprowadzenie redaktorze polskiego wariantu „Šalči” **Jolancie Bogdzewicz**. Złotówki do nas nie doszły, ale piąty numer i tak udało się wydać już w trzech językach: litewskim, rosyjskim i polskim.

Wysłałem do Polski 20 egzemplarzy wydania polskiego naszej gazety, w rezultacie czego nastąpiło szybkie opublikowanie materiału z „LT” o pochodzeniu nazwy wsi Keturiasdešimt Totorių (Siorok Tatarzy), autorstwa doktora nauk humanistycznych **Juozasa Rakauskasa** w czasopiśmie „Życie Islamu”.

•••

Po przeniesieniu się głównego redaktora do Kowna, po niedługiej przerwie, gazeta znów była wydawana, już w oparciu o bardziej nowoczesne

technologie. Z makietowaniem komputerowym oswoił się sekretarz gazety, docent Kowieńskiego Uniwersytetu Technicznego, doktor nauk technicznych **Jonas Ridzvanavičius**, wybrany w 1997 przewodniczącym Związku Wspólnot Tatarów Litwy. W okresie kowieńskim aktywnie współpracował z gazetą Romualdas Makaveckas. Żal, że przedwcześnie opuścił nasze szeregi.

Wraz z polepszeniem się sytuacji finansowej, udało się ożywić pierwszą i ostatnią stronę gazety zielonym kolorem. W ostatnich latach uprościliśmy logotyp nagłówka gazety, autorem którego był sołeczniczy artysta **Stanislaw Junicki**.

W Kownie po raz pierwszy zostały opublikowane dwie pierwsze sury z Koranu w języku litewskim w tłumaczeniu Jonasa Ridzvanavičiausa.

W tymże okresie bardziej aktywnie w wydawaniu gazety uczestniczył imam meczetu kowieńskiego Romas Jakubauskas, który stał się też inicjatorem pierwszego internetowego wariantu gazety.

Warto zauważyć, że w ostatnich dwóch-trzech latach znacznie poprawiła się jakość litewskiego wydania gazety, dzięki włączeniu do kolektywu redaktora-stylisty języka litewskiego docenta Uniwersytetu Witolda Wielkiego, doktora nauk humanistycznych **Jūratė Čirūnaitė**.

Jūratė urodziła się w Kownie, ukończyła tam szkołę średnią, a w 1982 roku – fakultet filologiczny Wileńskiego Uniwersytetu Państwowego ze specjalnością język i literatura litewska. W 2000 roku obroniła dysertację na temat „Kobiety w spisach wojska litewskiego”. Od 1983 do 1989 pracowała jako redaktor w zurnalu „Nemunas” („Niemen”).

Na pytanie, dlaczego zgodziła się współpracować z naszą gazetą, Jūratė odpowiedziała, że wśród jej przodków byli przedstawiciele czterech narodowości, dlatego zawsze ją interesowało życie wspólnot narodowych Litwy. Napisała wiele materiałów o problematyce tatarskiej, zainteresowała się religijnymi tradycjami Tatarów, a uczestnicząc w naszych imprezach, Jūratė została zauważona i pojawiła się chęć przyciągnięcia jej do gazety. Konkretną propozycję złożył przewodniczący Związku Wspólnot Tatarów Litwy Adas Jakubauskas i główny redaktor gazety. W czasie rozmów, J. Čirūnaitė zgodziła się wejść w skład redakcji, jako redaktor wydania litewskiego.

•••

Nowy etap w życiu gazety zaczął się

wraz z wybraniem na przewodniczącego Związku Wspólnot Tatarów Litwy doktora nauk humanistycznych **Adasa Jakubauskasa** i włączeniem go w skład redakcji w 2003 r. Adas ukończył fakultet filologiczny Wileńskiego Pedagogicznego Uniwersytetu ze specjalnością język i literatura rosyjska, a w Poznaniu obronił doktorat. Dzięki jego wysiłkom o zwiększenie finansowania gazety, udało się częściowo przywrócić wariant rosyjski, a także zwiększyć objętość i nakład. Od tego numeru przywracamy też wydanie polskie, co sprawia, że „Lietuvos totoriai” staje się obiektem jednoczącym wszystkich Tatarów historycznego Wielkiego Księstwa Litewskiego, którzy znaleźli się dziś na terytoriach trzech państw – Polski, Litwy i Białorusi. Mamy nadzieję, że uda się przedłużyć wydawanie trójjęzycznego pisma, podnosząc jego rolę w chronieniu i rozwijaniu historycznych, religijnych i kulturowych tradycji narodu tatarskiego.

Gazeta zawsze starała się podtrzymywać związki z tatarskimi ośrodkami powstałymi w powojennej Litwie, z Kazaniem, Krymem i innymi.

Począwszy od stycznia 1995 roku, nasza gazeta stała się najpełniejszym źródłem informacji o kulturalnych i religijnych wydarzeniach, historii i współczesnych problemach litewskich Tatarów. Nakład wszystkich wydań złożyłyby się na ponad 1000-stronnicową księgę formatu A-4.

•••

Zrobiono już wiele, ale przed nami niemało nowych, ważnych i skomplikowanych zadań. Najważniejsze, że niewielkiemu środowisku tatarskiemu Litwy udało się przez 12 lat wydawać gazetę, wypuścić sto numerów, czym może pochwalić się niewiele z innych mniejszości tego kraju.

Stało się to możliwe dzięki temu, że wspólnotę tatarską Litwy prowadzili w różnych okresach prawdziwi patrioci swojego narodu: uczeni Romualdas Makaveckas, Jonas Ridzvanavičius, Adas Jakubauskas, umiejący nie tylko pięknie mówić, ale i działać, przyciągając na swoją stronę przedstawicieli innych narodów, gotowych brać udział w szlachetnej misji rozprzestrzenienia informacji i wiedzy.

Daj Boże, by nie wyczerpały się nasze chęci, entuzjazm i możliwość kontynuowania naszego trudu dla ogólnego dobra.

(Tłum. Tania Czachorowska)

Wystawa w Sokółce

Musa CZACHOROWSKI

Otwarcie wystawy

Z inicjatywy Podlaskiego Oddziału Związku Tatarów Rzeczypospolitej Polskiej oraz Ośrodka Kultury w Sokółce, przy wsparciu burmistrza Stanisława Małachwieja, 9 lutego 2007 r. w Muzeum Ziemi Sokólskiej zaprezentowana została wystawa, zatytułowana „1000 lat Kazania”. Goście, przybyli na uroczyste otwarcie prezentacji, z wielkim zainteresowaniem oglądali wspaniałe widoki stolicy Tatarstanu, najdynamiczniej rozwijającego się regionu Federacji Rosyjskiej.

Wystawę poprzedziło spotkanie w kawiarni „Lira”, gdzie odbyło się seminarium wiedzy o Tatarach. Otworzył je burmistrz Sokółki, który z prawdziwą sympatią wspiera tego typu przedsięwzięcia. Seminarium prowadził Jusuf Konopacki, przewodniczący Podlaskiego Oddziału ZTRP, a Artur Konopacki bardzo interesująco mówił o osadnictwie tatarskim na przestrzeni wieków. Świetnym dodatkiem do wykładu był film, obrazujący historię i wspaniałe krajobrazy Kruszyńian i okolic. Miłą niespodzianką (oprócz poczęstun-

ku) stanowił występ dziewcząt z zespołu „Buńczuk”, Felicji Aleksandrowicz i Elwiry Miśkiewicz w pięknych strojach, które deklamowały wiersze o tematyce tatarskiej. Fela zaprezentowała także tradycyjny tatarski taniec. Wśród gości wypełniających salę, byli m. in. mufti RP Tomasz Miśkiewicz oraz przewodnicząca Muzułmańskiej Gminy Wyznaniowej w Białymstoku Halina Szahidewicz. Tę sympatyczną i potrzebną imprezę sfilmowała i zaprezentowała w TV ekipa Józefa Wierzbę.

Tatarki w strojach narodowych

Wybory w Podlaskim Oddziale Związku Tatarów RP

Musa CZACHOROWSKI

W piękne niedzielne przedpołudnie, 11 lutego 2007 r., do jednej ze szkół podstawowych Białegostoku przybyli na zebranie sprawozdawczo-wyborcze członkowie Podlaskiego Oddziału Związku Tatarów Rzeczypospolitej Polskiej. Przewodniczącym spotkania jednogłośnie powołano Jana Sobolewskiego, zaś obrady protokołowała Mierjema Chalecka-Gembicka. Sprawozdanie z działalności ustępującego zarządu, a także istotne postulaty i propozycje dla środowiska tatarskiego, nie tylko Podlasia, przedstawił Jusuf Konopacki.

W efekcie wywołało to gorącą dyskusję, w której przejawiała się troska o dalszy rozwój Związku Tatarów RP i los całej naszej wspólnoty. Wiele wypowiedzi dotyczyło konieczności usprawnienia organizacji działania ZTRP, bardziej wyrazistej roli Rady Centralnej oraz kontaktów i współdziałania z Muzułmańskim Związkiem Religijnym. Poruszano sprawę sfederalizowania organizacji tatarskich Polski, Litwy, Białorusi i Ukrainy. Przede wszystkim jednak mówiono o potrzebie pobudzenia aktywności wśród członków ZTRP, wprowadzeniu nowych przedsięwzięć, które przyciągnęłyby młodzież. Ona to musi już przygotowywać się do przejęcia swego tatarskiego dziedzictwa, utrwalać

je, aby później samemu przekazać je kolejnemu pokoleniu. Miejemy nadzieję, że ta aktywna dyskusja, w której głos zabierali m. in. Bronisław Talkowski, Artur Konopacki, Maria Aleksandrowicz-Bukin, Tomasz Miśkiewicz, Halina Szahidewicz, zaowocuje nowymi, wartościowymi działaniami.

Ważnym punktem zebrania były wybory nowych władz oddziału. Po zgłoszeniu kandydatów do zarządu i przeprowadzeniu jawnego głosowania, okazało się, że do władz Podlaskiego Oddziału Związku Tatarów Rzeczypospolitej Polskiej zostali powołani: Artur Konopacki, Jusuf Konopacki, Krzysztof Mucharski, Maciej Radkiewicz i Adam Świerblewski. Obowiązki przewodniczącego powierzono Jusufowi Konopackiemu. W skład Komisji Rewizyjnej powołano: Marię Aleksandrowicz-Bukin, Emira Półtorzyckiego oraz Bronisława Talkowskiego, którego wybrano przewodniczącym. Delegatami oddziału na zjazd ZTRP zostali: Krzysztof Mucharski, Adam Popławski, Emir Półtorzycki, Bronisław Talkowski i Adam Świerblewski.

Przed nowo wybranym zarządem stoją teraz bardzo istotne przedsięwzięcia: przede wszystkim wypracowanie skutecznej strategii działania dla dobra oddziału, związku oraz tatarskiej społeczności.

Upamiętnienie polskiego muzulmanina

Rafał BERGER

W dniu 25.09.2006 r. odbyło się w Bydgoszczy uroczyste odsłoniętie tablicy pamiątkowej poświęconej pułkownikowi Hassanowi Konopackiemu.

Pomysł utrwalenia tej postaci w pamięci mieszkańców miasta w taki akurat sposób, narodził się jesienią 2005 roku, kiedy w Tucholi, po uroczystościach upamiętniających żołnierzy generała Stanisława Bułak-Bałachowicza, zapytano mnie o plany następnej uroczystości związanej z przywracaniem pamięci ludzi, którzy w naszej historii odegrali rolę niebagatelną, a zostali zapomniani.

Hassan Konopacki urodził się 25 lutego 1879 roku w Mińsku w tatarskiej, muzulmańskiej, rodzinie szlacheckiej. W roku 1897 ukończył Szkołę Artyleryjską im. Wielkiego Księcia Konstantego w Petersburgu. W roku 1904, służąc w carskim wojsku w stopniu podporucznika, został wysłany na Daleki Wschód do Obwodu Zabajkalskiego. W latach 1904-1905 brał udział w wojnie rosyjsko-japońskiej, za którą został odznaczony orderami św. Anny i św. Stanisława. Walczył w I wojnie światowej, podczas której awansował do stopnia pułkownika. Uehonorowano go orderem św. Stanisława drugiego stopnia, św. Anny drugiego stopnia i św. Włodzimierza czwartego stopnia.

Po powrocie do Mińska, Hassan Konopacki rozpoczął działalność w białoruskim ruchu narodowym. Gdy w połowie 1919 roku Mińsk zajęły wojska polskie, w białoruskim ruchu narodowym wyodrębnił się odłam polonofilski. Należał do niego pułkownik Konopacki. Działacze skłonni do współpracy z Polską podjęli starania o utworzenie białoruskiego wojska.

14 sierpnia 1919 r. Białoruska Centralna Rada Wileńszczyzny i Grodzieńszczyzny skierowała do Józefa Piłsudskiego prośbę o powołanie wojska. Przy Radzie tej działała także Białoruska Komisja Wojskowa (BKW), w skład której wszedł H. Konopacki, początkowo jako kierownik wydziału wojskowego, później - komisji organizacyjnej. Konopacki był również członkiem delegacji, która nalegała na Piłsudskiego, by wyraził zgodę na utworzenie białoruskich oddziałów wojskowych. 22 października 1919 roku Józef Piłsudski wydał na jej ręce dekret, w którym zatwierdzał BKW i wyrażał zgodę na utworzenie wojska pod dowództwem Hassana Konopackiego.

Po wycofaniu się Polaków latem

1920 roku, BKW przeniosła się do Łodzi, a w maju 1921 białoruskie oddziały rozwiązano. Pułkownik Konopacki już wcześniej (kwiecień 1920) zrezygnował ze stanowiska dowódcy.

W 1921 roku po podpisaniu pokoju w Rydze pułkownik przebywał w Wilnie. Nie zaprzestał działalności w białoruskim ruchu narodowym. Działał m. in. w Białoruskim Zgromadzeniu Obywatelskim (sekretarz) i Tymczasowej Białoruskiej Radzie (z-ca przewodniczącego). TBR skupiała zwolenników współpracy z państwem polskim.

Po przewrocie majowym Konopacki wraz z innymi działaczami powołał do życia Klub Inteligencji Białoruskiej. Pułkownik znalazł się we władzach Klubu i zajął się działalnością publicystyczną, pisząc artykuły do gazet wydawanych przez Klub. Od 27 listopada 1927 do 2 kwietnia 1928 był kierownikiem redakcji gazety „Bjeloruski Radny”. Podczas kampanii wyborczej do Sejmu i Senatu w 1928 roku Konopacki był przewodniczącym Centralnego Ogólno-Białoruskiego Ludowego Komitetu Wyborczego. Komitet skupiał organizacje białoruskie o charakterze polonofilskim. Wystawiono kandydatów w Lidzie i Nowogródku, lecz bez powodzenia.

W czasie okupacji niemieckiej rodzina Konopackich przebywała w Wilnie.

W 1946 roku wraz z żoną Heleną i dziećmi, Tamarą i Maciejem, w ramach „repatriacji”, pułkownik osiedlił się w Bydgoszczy, gdzie Konopaccy zamieszkali przy ulicy Mazowieckiej.

Hassan Konopacki zmarł 11 maja 1953 roku. Pochowany został na cmentarzu komunalnym przy ulicy Kcyńskiej.

Stowarzyszenie Jedności Muzulmańskiej w Polsce i Towarzystwo Przyjaciół Pomorskiego Muzeum Wojskowego w Bydgoszczy czynnie zaangażowały się w przedsięwziętie upamiętnienia postaci pułkownika Hassana Konopackiego. Patronat nad uroczystością objął Miejski Komitet Ochrony Pamięci Walk i Męczeństwa w Bydgoszczy.

Odsłoniętie tablicy dokonali: syn Pułkownika - Maciej Konopacki, a w imieniu Prezydenta Miasta Bydgoszczy dyrektor Urzędu Miasta, Krzysztof Kulpa.

Tekst, wykuty w granicie, brzmi:

W tym domu w latach 1947-1953 mieszkał plk Hassan Konopacki 1879-1953. Dekretem Naczelnika Państwa Józefa Piłsudskiego powołany na dowódcę wojsk białoruskich,

którym był od X 1919 do IV 1920

Jednym z punktów uroczystości była modlitwa muzulmańska. Po uroczystości, w Urzędzie Miasta odbyła się konferencja zatytułowana „Między Wschodem a Zachodem”. Patronat nad nią objęło Towarzystwo Miłośników Miasta Bydgoszczy.

Program obejmował następujące referaty i prelekcje:

- Rafał Berger – „Plk Hassan Konopacki muzulmanin, Tatar, bydgoszczanin”

- Maciej Konopacki – „Syn o ojcu”

- Mahmud Taha Żuk – „Muzulmanie w walce o niepodległość Polski w latach 1918–1920 r.”

- Wojciech Zawadzki – „O tatarskim dowódcy (Bronisławie Półturzyckim) Pomorskiego Okręgu Wojskowego słów kilka”.

- Maciej Bułak-Bałachowicz – „Problematyka białoruska w działalności wojskowej generała Stanisława Bułak-Bałachowicza”

Ponadto, Stowarzyszenie Jedności Muzulmańskiej w Bydgoszczy wydało jednodniówkę zatytułowaną „Między Wschodem a Zachodem”.

Nie jest to pierwsza tablica poświęcona muzulmaninowi. Staraniem Rady Centralnej Związku Tatarów Rzeczypospolitej Polskiej, m. in. Selima Chazbijewicza, Jerzego Dzirdzisa Szahuniewicza i Aleksandra Bajraszewskiego, ufundowano tablicę, upamiętniającą sylwetkę Leona Najmana Mirzy Kryczyńskiego działacza Ruchu Społeczno-Kulturalnego Polskich Tatarów, redaktora Rocznika Tatarskiego, wiceprezesa Sądu Okręgowego. Jej odsłoniętie dokonano 17.09.2005 roku w Gdyni.

Przy okazji takich uroczystości zastanawiam się nad tożsamością historyczną i kulturową polskich muzulmanów. Zachęcam wszystkich braci, szczególnie tych młodszych, do odszukiwania w swoim środowisku śladów ludzi wybitnych, lecz zapomnianych, niekoniecznie muzulmanów, ale którzy pisali historię ich ulic i miast. Przypomnienie tych postaci buduje świadomość bycia „polskim muzulmaninem”, świadomym obywatelem, otwartym na to, co powinno nas wszystkich łączyć.

Bibliografia

Głogowska Helena, „Hassan Konopacki - tatarski dowódcia białoruskiego wojska”, „Białoruskie Zeszyty Historyczne” nr 1, s. 162-169, Białystok 1994

NIEZAPOMNIANE ŚWIĄTECZNE WRAŻENIA

Rozalia SAFIULLINA

Kurban-bajram (Święto Ofiarowania) – jest jednym z głównych świąt w islamie i obchodzi się je przez cztery dni.

Prorok Ibrahim, z woli Allaha, musiał złożyć w ofierze swego syna, Ismaila. Gdy wznosił nóż nad głowę syna, Allah, widząc pełną gotowość do wykonania Jego woli, zamienił ofiarę na owcę. Akt ten jest przedstawiony w Świętych Księgach trzech monoteistycznych wyznań: judaizmu, chrześcijaństwa oraz islamu. W dzień święta, we wszystkich meczetach Litwy odbyły się świąteczne namazy, po których na znak pamięci o zmarłych i za zdrowie żyjących, z modlitwą w imię Allaha ofiarowano zwierzęta.

6 stycznia br. w Domu Kultury Ministerstwa Spraw Wewnętrznych odbyło się świętowanie Kurban-bajram, w którym uczestniczyli Tatarzy całej Litwy oraz 70-osobowa delegacja Tatarów z Łotwy na czele z przewodniczącym tamtejszej wspólnoty tatarsko-baszkijskiej, Zufarem Zajnullinem.

Przybyłych na uroczystość powitał przewodniczący Związku Wspólnot Tatarów Litwy Adas Jakubauskas. Przedstawił zebranych gości, wśród których były takie znane osoby, jak nadzwyczajny i pełnomocny ambasador Rosyjskiej Federacji na Litwie Borys Cepow, członek Sejmu Republiki Litewskiej Algirdas Paleckis, zastępca dyrektora generalnego Departamentu Mniejszości Narodowych i Emigracji Stanisław Widtmann, drugi sekretarz Ambasady Turcji na Litwie Sukru Bajar, trzeci sekretarz tejże ambasady Chandé Sari, drugi sekretarz Ambasady Polskiej na Litwie Robert Rokicki, radcy europarlamentarzysty Vytautas Landsbergis – Gintaras Kupczinskas oraz Andrius Tuczkus, zastępca dyrektora Muzeum Wojennego imienia Witolda Wielkiego Arvydas Pociunas, prezydent klubu Litewskiej Narodowej Orkiestry Symfonicznej Eugenijus Janutenas, fizyk Algimantas Milius, przewodniczący Wileńskiej Wspólnoty Ukraińców Natalia Szertvytiene, przewodniczący Wspólnoty Uzbeckiej Kajsinoj Zujene, przewodniczący Wspólnoty Azerbejdżańskiej Mair Gazmajew, przewodniczący Wspólnoty Greckiej Gergios Macukatow, starosta pogirski Maria Matiulewicz i dyrektor szkoły podstawowej wsi Sorok Tatory Danuta Kłopowa.

Program święta, który ogłosił A. Ja-

kubauskas, zgodnie z tradycją, zawierał koncert, poczęstunek daniami narodowymi oraz dyskotekę dla młodzieży.

Niezwykłe wrażenie wywarł występ Siemiona Kulkowa, młodego harfisty z Moskwy. Jest on laureatem wielu międzynarodowych konkursów. Wspomnę jedynie o kilku z nich: w 2002 roku Siemion został wyróżniony honorowym dyplomem drugiego Międzynarodowego Festiwalu-Konkursu imienia Wiery Dułowej, a w r. 2003 zdobył pierwsze miejsce w londyńskim konkursie harfistów. W tymże roku został laureatem dziewiątego Moskiewskiego Festiwalu Młodych Wykonawców, zaś w 2006 zdobył pierwszą nagrodę w konkursie Rosyjskiej Wspólnoty Harfistów. Obecnie jest studentem 4. roku Moskiewskiego Konserwatorium imienia Piotra Czajkowskiego w klasie narodowej artystki Rosji, profesor Olgi Erdeli.

Po raz pierwszy usłyszałam na żywo grę na harfie i muzyka ta oczarowała mnie. Szkoda jednak, iż w dużej sali Domu Kultury zebrali się nie tylko miłośnicy sztuki, lecz także ludzie, którym muzyka poważna jest obojętna – częste chodzenie po sali odwracało uwagę i przeszkadzało rozkoszować się grą Kulkowa.

W drugiej części koncertu, na scenę wyszła jedna z wiodących artystek operowych Tatarstanu Lilia Gubajdullina. Jest ona laureatką 18. Międzynarodowego Konkursu imienia Michaiła Glinki oraz I Międzynarodowego Konkursu imienia Rustema Jachina, wyróżniona w pierwszym Wszechrosyjskim Konkursie Śpiewaków Operowych „Sankt-Petersburg”.

Nasza publiczność poznała już Lilię. Była ona z koncertem w Wilnie w styczniu ubiegłego roku, ludzie od razu ją wtedy pokochali, a teraz znów spotkała się z serdecznym przyjęciem. L. Gubajdullina świetnie wykonała narodowe pieśni tatarskie oraz klasyczną muzykę wokalną. Koncert pozostawił niezapomniane wrażenia.

Po koncercie uczestnicy święta w foyer wspólnie atakowali stoły, zastawione tatarskimi daniami narodowymi. Szczególną popularnością cieszył się słynny „Szimtolapis”, bardzo popularnym nie tylko wśród Tatarów, ale i wszystkich mieszkańców Litwy. **Jeżeli jeden raz spróbowałeś tego ciasta, już nigdy nie zostaniesz wobec niego obojętnym.**

Przewodniczący Związku Wspólnot

Harfist Siemion Kulkow

Tatarów Litwy A. Jakubauskas ogłosił uczestnikom święta, jakie uroczystości czekają ich w najbliższym czasie: 25 stycznia koncert Lilii Gubajdulliny w Rosyjskim Teatrze Dramatycznym, 26 i 28 kwietnia również jej występy wraz z Orkiestrą Muzyki Tatarskiej w Filharmonii Litewskiej i Pałacu Kultury Ministerstwa Spraw Wewnętrznych Litwy, pod koniec marca otwarcie wystawy „Litewscy Tatarzy – żołnierze” w Muzeum Wojennym imienia Witolda Wielkiego w Kownie, a 9 czerwca w Kłajpedzie, nad brzegiem morza odbędzie się trzeci Sabantuj państw bałtyckich, który organizuje Kłajpedzka Wspólnota Tatarów „Nur” (przewodniczący Flur Szaripow) razem z Związkiem Wspólnot Tatarów Litwy. Chętni do wzięcia udziału w Sabantuju powinni zgłosić to wcześniej organizatorom.

Święto Kurban-bajram było zorganizowane dzięki staraniom wielu ludzi. Miło, iż Adas Jakubauskas wymienił ich nazwiska oraz publicznie wyraził podziękowanie. Ci ludzie to: Tamera Radkiewicz, Alij Radkiewicz, Alij Aleksandrowicz, Ema Aleksandrowicz, Raisa Sobieska, Fatima Bujnowska, Lima Baranauskienė, Rozitie Sitdykownie. „Bez waszego uczestnictwa oraz wkładu we wspólne dzieło było by niemożliwym zorganizowanie takiej imprezy” - powiedział A. Jakubauskas.

Ze swojej strony, chcielibyśmy podziękować naszemu przewodniczącemu za starania do urozmaicenia oraz upiększenia życia wspólnoty tatarskiej na Litwie, a także życzyć mu nowych sukcesów w tej działalności.

(Tlum. Tania Czachorowska)

Tatarskie siedlisko w Gdańsku

Musa CZACHOROWSKI

W gdańskiej dzielnicy Orunia, na skraju urokliwego starego parku stoi zielono tynkowany budynek. Jest to siedziba Centrum Kultury Tatarów Polskich imienia Leona Najmana Mirzy Kryczyńskiego, wybitnego przedstawiciela tatarskiej inteligencji, zamordowanego przez hitlerowców w roku 1939. Obowiązki dyrektora placówki pełni Dżirdzis Szahuniewicz, zaś jego zastępcą jest Omar Asanowicz. Urzęduje tam także Rada Centralna Związku Tatarów Rzeczypospolitej Polskiej pod przewodnictwem prof. Selima Chazbijewicza.

Związek Tatarów RP długo czynił starania o otrzymanie lokum, umożliwiającego prowadzenie działalności społeczno-kulturalnej nie tylko dla własnego środowiska z rejonu Trójmiasta. Centrum powinno bowiem, z założenia, służyć ogółowi tatarskiej społeczności bez względu na miejsce zamieszkania, a ponadto z pożytkiem wpisywać się w kulturalny krajobraz Gdańska. Budynek przy ulicy Nowiny 5 przyznany został związkowi 17 grudnia 2002 roku, przy wsparciu Marka Biernackiego, wicemarszałka Województwa Pomorskiego, zgodnie z uchwałą nr 30/169/96 z dnia 01.04.1996 r. w sprawie zatwierdzenia regulaminu bezprzetargowego wynajmu lokali użytkowych oraz opinii Komisji Polityki Gospodarczej i Morskiej Rady Miasta Gdańska nr 4-4/25/2002 z dnia 17.12.2002 r.

Było to dla naszych Tatarów wydarzenie radosne, wiązały się z nim jednak wielorakie problemy. Zdobyty obiekt był w gruncie rzeczy nieomal

całkowicie zdewastowany. Koszty, związane z przystosowaniem go do nowej funkcji, należało pokryć we własnym zakresie i to bez prawa ubiegania się o zwrot poniesionych nakładów. W prace naprawcze i porządkowe zaangażowało się wiele osób; wymienić można chociażby śp. Stefana Muchłę, Tanię Maślankę, Lilianę Podlaską, Tamerlana Półtorzyckiego czy Łukasza Szahuniewicza – nazwisk tych jest jednak znacznie więcej. Sporo dni, a wielokrotnie również nocy, przepracowali tu Dżirdzis Szahuniewicz i Omar Asanowicz. Władze ZTRP zwracały się ponadto - z różnym skutkiem - do bardzo wielu urzędów oraz przedstawiceli administracji z prośbą o wsparcie. W roku 2004 ponownie pospieszył z pomocą wicemarszałek Marek Biernacki; Związek Tatarów RP czynił starania o przyznanie mu lokalu na własność lub w dzierżawę wieczystą.

Do tych działań, związanych z przeniesieniem prawa własności, włączyło się Ministerstwo Spraw Wewnętrznych i Administracji. 14.09.2005 r. skierowało pismo do Prezydenta Miasta Gdańska, Pawła Adamowicza, prosząc go o wyrozumiałość i popieranie mniejszości tatarskiej, zwłaszcza, że w Centrum organizowano społeczne muzeum kultury Tatarów. Różnego rodzaju administracyjne czynności wciąż się toczą, trwają wysiłki zarówno prezesa Związku Tatarów RP, jak i dyrekcji placówki, które mają tylko jeden cel: jak najlepsze, jak najbardziej korzystne dla Tatarów i miasta jej funkcjonowanie.

Dotychczas najważniejsze wydarzenia odbywały się w gdańskim Centrum

latem. Wtedy to zjeżdżają się Tatarzy z rozmaitych zakątków Polski, a częstokroć i z Litwy, Białorusi, Rosji. Przybywają na letnie akademie wiedzy o Tatarach oraz dni kultury etnicznej i mniejszości narodowych. Wtedy to całe Centrum rozbrzmiewa od rana do nocy różnojęzycznym gwarem, zaś pobliski park staje się miejscem wielu ciekawych imprez. Tu np. organizowane były m. in. stanowiska kaszubskie, żydowskie i oczywiście tatarskie, gdzie skosztować można było kulinarne specjalja tych nacji. W salach budynku odbywały się natomiast wykłady, m. in. prof. Stanisława Dumina z Moskwy oraz prof. Selima Chazbijewicza. A mieszkańców Trójmiasta urzekały występy tatarskich zespołów: kierowanego przez Halinę Szhidewicz białostockiego „Buńczuka”, „Miras” i „Alije” z Litwy. Gościli również wspaniały zespół z Kazania.

Tylko tutaj można było zobaczyć Mierjemę Chalecką-Gembicką z Białegostoku, gotującą ogromne ilości kołdunów, które pół nocy (a może i całą noc...) przygotowywały nasze wspaniałe panie. To także tu Dżemila Smajkiewicz-Murman częstowała wysmienitym ciastem z porzeczkową galaretką. Tu toczyły się nocne dyskusje, spory, wspominki, płynęły pieśni... W Centrum właśnie piszący te słowa pomagał (jako niewykwalifikowana siła fizyczna) Ajszy Szabanowicz w gotowaniu łąpszy. Ale Centrum stało się również miejscem zebrań Rady Centralnej Związku Tatarów RP; miejscem ważnym, w którym planowane są i po-

(Przeniesiono na str. 17)

Dżirdzis Szahuniewicz

CKTP w sniegu

Tatarskie siedlisko w Gdańsku

(Przeniesiono ze str. 16)

dejmowane istotne dla wspólnoty postanowienia.

Jesienią ubiegłego roku rozpoczął się generalny remont budynku. Był on niezbędny, aby placówka mogła w pełni sprawnie służyć tatarskiej społeczności. Kilkumiesięczna praca zmieniła Centrum na zewnątrz i wewnątrz. Nowe tynki, dach, okna, zmieniony układ pomieszczeń, węzeł sanitarny osobny dla kobiet i mężczyzn, zagospodarowane poddasze – słowa nie oddają tego wszystkiego, co tam się dokonało. Dyrekcja snuje wielce ambitne plany zorganizowania na Nowinach 5 autentycznego miejsca spotkań Tatarów. W sali tradycji chce zaprezentować zdjęcia, stroje, insygnia, pisma i inne przedmioty związane z tatarską kulturą. Poddasze wykorzystane będzie jako przytulna kawiarenka, nazwana „Kazań” - dla podkreślenia kontaktów ze stolicą Tatarstanu. Wszystko wskazuje na to, iż znajdzie się tu również przedstawicielstwo tej najdynamiczniej rozwijającej się republiki Federacji Rosyjskiej.

Zamierzenia powyższe godne są pochwały i wsparcia. Polscy Tatarzy mają przecież tylko jedno takie miejsce, jakim jest gdańskie Centrum Kultury. Dlatego też bardzo ważne jest nasze powszechne współdziałanie, aby funkcjonowało ono z prawdziwym pożytkiem dla nas samych. Jak oświadczył Dżirdżis Szahuniewicz, uroczyste otwarcie wyremontowanego Centrum Kultury Tatarów Polskich nastąpi 24 marca 2007 r.

Obchody Kurban Bajramu w Bohonikach

Michał LYSZCZARZ

Zakład Socjologii Wiedzy
Uniwersytet Śląski w Katowicach

31 grudnia 2006 r. do Bohonik, małutkiej miejscowości tuż przy granicy z Białorusią, przyjechała ponad setka Tatarów z Podlasia: z Sokółki, Białego-stoku, Suchowoli, a także kilka rodzin z Gdańska i Szczecina. Okazją do świętowania był oczywiście Kurban Bajram, po arabsku Id al-Adha. Święto Ofiarowania, przypadające na zakończenie Wielkiego Hadżdżu, jest dla polskich Tatarów, rozproszonych po całym kraju, okazją do symbolicznej pielgrzymki w rodzinne strony. Uroczystości rozpoczęły się o godzinie 10,00 w tutejszym meczecie. Modlitwę tradycyjnie poprowadził imam Konstanty Szczęsnowicz, natomiast długie kazanie, poświęcone znaczeniu Kurban Bajramu dla muzułmanów, wygłosił mufti RP Tomasz

Miśkiewicz. Po zakończeniu modlitwy wierni udali się na plac za meczetem. Tam składaliśmy sobie świąteczne życzenia – z bajramem – i częstowaliśmy się sadogą. Po krótkiej modlitwie w intencji darczyńców, jak i wszystkich obecnych, dokonano rytualnego uboju trzech dorodnych byków, z których każdy ważył ponad pół tony. W tym roku Bohoniki były jedynym miejscem w Polsce, które dostąpiło tego zaszczytu. Złożono tę ofiarę z prośbą o Boże łaski i przebłaganie za grzechy. Poświęcone zwierzęta zapewnić mają pomyślność w nowym, nadchodzącym wielkimi krokami 1428 roku hidżry. Dzielenie się ich mięsem z rodziną i znajomymi przyniesie szczęście, a jak zapewniła niestrudzona przewodniczka po meczecie p. Eugenia Radkiewicz, dobrobyt i powodzenie będą nam towarzyszyć w każdym dniu nowego roku.

Do boga należymy i do niego wracamy...

Powiadamy ze smutkiem, że 28 grudnia 2006 roku zmarł nagł ALEKSANDER ALI BAJRASZEWSKI, dobry człowiek i muzułmanin, członek Związku Tatarów Rzeczypospolitej Polskiej (Wrocław).

Zabiegany w tym życiu, coraz częściej zwracał się myślami ku sprawom tatarskiej wspólnoty, która tkwiła w nim bardzo głęboko, i z którą zawsze się identyfikował. Jego serce natomiast odszukiwało drogę ku Bogu..

Poprzez swoją pracę włożył cząstkę

siebie w budowę gdańskiego meczetu i w honorową tablicę, upamiętniającą Leona Najmana Mirzę Kryczyńskiego. Niech i On sam pozostanie na zawsze w naszej dobrej pamięci.

Do Boga należymy i do Niego wszyscy wracamy...

Pogrzeb Aleksandra Alego Bajraszewskiego odbył się we Wrocławiu, w muzułmańskiej kwaterze Cmentarza Osobowickiego.

Rodzinie Zmarłego składamy wyrazy współczucia i szacunku

Rocznice pamięci...

Musa CZACHOROWSKI

Z powagą i smutkiem przypominamy, że zbliża się pierwsza rocznica śmierci Aleksandra Chaleckiego, ogólnie szanowanego człowieka, długoletniego imama Muzułmańskiej Gminy Wyznaniowej w Białymstoku, godnego przedstawiciela tatarskiej społeczności. Zmarł on 21 marca 2006 r. w wieku 91 lat. Obowiązki duchowne traktował jako swą powinność wobec Boga oraz bliźnich. Wypełniał ją z poświęceniem do ostatnich dni, służąc pomocą każdemu potrzebującemu. To m. in. dzięki ludziom, podobnym do niego, przetrwała wśród polskich Tatarów wiara muzułmańska. Imam Aleksander Cha-

lecki działał aktywnie również na rzecz pojednania między religiami w Radzie Wspólnej Katolików i Muzułmanów.

Romuald Makowiecki

W ubiegłym roku, 20 kwietnia 2006 r., zmarł także Romualdas Makaveckas (Romuald Makowiecki, 1933–2006), znany działacz tatarskiej wspólnoty na Litwie, której przewodził w latach 1994–1998. Był inicjatorem powstania pisma „Lietuvos totoriai” (1995) oraz jego aktywnym publicystą. Organizator wielu przedsięwzięć kulturalno-społecznych, mających na celu zbliżenie i wspólne działanie Tatarów Litwy, Polski i Białorusi. Człowiek serdeczny, życzliwy innym, poświęcający się pracy na rzecz rozwoju społeczności tatarskiej.

Obaj są już pod opieką Najwyższego – my zachowajmy ich w dobrej pamięci.

Leszek Musa Czachorowski

Były żołnierz zawodowy, dziennikarz, poeta. Jest autorem kilku tomików poetyckich, m. in. *Nie-lagodna* (Wrocław 1987), *Ile trwam* (Kłodzko 1988), *Clodny listopad* (Wrocław 1990), *Dotknij mnie* (Wrocław 1998) i *W życiu na niby* (Wrocław 2006). Wersze jego znajdują się w licznych almanachach i antologiach, m. in. w *Gdzieś w nas* (Warszawa 1988), *Wtedy i teraz* (Wrocław 1994), *Imiona istnienia* (Wrocław 1997), *Uwikłania* (Wrocław 1999), *Horyzonty słowa* (Warszawa 2004).

Publikował m. in. *Odrze, Odgłosach, Okolicach, Poezji, Kulturze, Kulturze Dolnośląskiej* oraz *Roczniku Tatarów Polskich*. Jest laureatem wielu konkursów poetyckich. Używał nazwisk Islam Musa Nasielski i Islam Musa Czachorowski.

Wiersze dla Irvinasa

Pochowaj mnie w stepie wnuku
wśród tatarskich koni
z ich dumnymi niegdyś grzywami i ogonami
o twardych jak głązy kopytach
tam gdzie kolejną wiosną
tabuny ruszają na świeże pastwiska
abym mógł bezustannie wędrować
wciąż mi mało tego stepu

moje serce pozostaw w Solecznikach
i zakop pod krzakiem oblepichy
pokaże ci go twój tata
a twoja mama zrobi dla ciebie
dżem z jej owoców
posiadasz wtedy
całą moja tęsknotę i pamięć
bo niczego więcej
już nie posiadam

09.02.2006

* * *

Zauroczył mnie niegdyś ten kraj
Chociaż znałem tylko jego miękkie imię
Lietuva
Wymawiałem je szeptem
Z wypiekami na twarzy
Jakbym przyzywał daleką wymarzoną kochankę
Albo zwierzał się przyjacielowi
Mówiłem sveika Svaja! sveika Gabija!
Wołałem Vytautai! Briedi!
I smakowały te imiona
Niczym starodawne pogańskie zaklęcia
Rzucone w rozgwieżdżone niebo
A kiedy wsłuchiwałem się w ciemność
Odpowiadała mi sena daina
Wyuczylem się jej
Na pamięć
Któregoś dnia wnuku
Ta ziemia wyjdzie ci naprzeciw
Spójrzysz na nią z Wieży Giedymina
Zadumasz się w Ostrej Bramie
I weźmiesz w palce na tatarskim mizarze
Ziemia dobrych ludzi
O różnych językach a jednym sercu
Jeżeli cokolwiek z tego zrozumiesz
Wtedy wszystko to
Będzie twoje

10.02.2006

* * *

Chodziłem kiedyś brzegiem zmęczonego morza
i czulem we włosach jego powolny oddech
Wiele razy zasypiałem w lesie
przysypany igliwiami niczym uschły patyk
Byłem w kilku dużych miastach
jeździłem metrem latałem nawet samolotem
Jadłem na półmiskach z miśnieńskiej porcelany
a czasem piłem wodę z aluminiowego kubka
Spoglądałem w gorące twarze kobiet
rozjaśnione smakiem szybkich pocałunków
w zdyszczonym zapachu naszych zręcznych dłoni
i jedno ci tylko wnuku powiem
Nigdy jeszcze nie widziałem
takiego bezmiaru najśodszej czułości
co w patrzących na ciebie oczach twojej mamy
czarnowłosej
smagłolicej
prawdziwej księżniczki
najdalszego tatarskiego stepu

07.04.2006

Dobry sufi

Dobry sufi: jak dobrze to brzmi,
jak miękko się wymawia.
Moje oczy otwierają się na tę miękkość,
moje serce otwiera się na tę dobroć.
Jest w tych słowach ciepło,
ciepło twojego oddechu,
unoszące się w jakąkolwiek stronę.
On jest bowiem wszędzie,
i tylko nasza dobroć
i nasze ciepło, miękkość naszych serc,
otwierają nam drogę do Niego

30.08.2003

Mój koń

Wujkowi Amirowi Gismatullinowi

Czasem śnią mi się konie
tabun splątanych grzyw i kopyt
Rozhukane prężą mocne grzbiety
w oczekiwaniu na ciężar jeźdźca
i niepohamowany pęd Ich oczy
wypełnia dal Napinają się
ścięgną i mięśnie Drży
tratowana ziemia

niepokój ogarnia także ludzi
siedzących jeszcze nieruchomo przy ogniskach
wokół nich rozlewa się z wolna
wieczorna mgła Przynosi ze sobą

zapach dojrzewającej krwi
i ostry lot strzał
Budzi mnie nagły krzyk

Gdzie moja szabla
mój koń

29.09.2002

* * *

Już od dawna nic mi się nie śni
jeszcze tylko czasem
konie ocierają się o świt
przynosząc na swych grzbietach
daleki oddech stepów
i wplątany w grzywy wiatr

Miękkimi chrapami dotykają lekko
moich zdrętwiałych rąk
czuję ukryte w nich światło
łagodną grę mięśni

I tak płyną przeze mnie
w przestrzeni bez dna
coraz szybciej i szybciej

I coraz ich mniej

28.04.1989

Tylko

Coraz częściej powracam na płowoskóry step
gdzie w zakolu rzeki
rozkładają się białe skrzydła jurt
Tam jest początek wszystkiego

Widzę chłopca śpiącego w trawie
gniada kobyła wuja Nastka
niesie go łąką
między cmentarzem a strugą

Daleko stąd do ciepłego domu
wołanie na obiad
unosi się w powietrzu i błednie
nic tu nie słyhać

Chłopiec śni łąkę i konia
jedzie gdzieś wedle strugi
i nie wie nawet jak bardzo się postarzał
on i dom i ten koń

Nie ma właściwie dokąd jechać
wszystko jest tak odległe
że nic już nie słyhać
Tylko jeszcze ten step

22.12.2002

Poetas Feliksas Jakubauskas

Feliksas Jakubauskas gimė 1935 m. birželio 2 d. Musninkuose, Širvintų rajone. Respublikinėje spaudoje kūrybą pradėjo spausdinti 1960 metais. Nuo 1972 iki 1991 metų buvo Rašytojų sąjungos Grožinės literatūros propagandos biuro direktorius. Dirbdamas Lietuvos rašytojų sąjungoje visus savo organizacinius sugebėjimus paskyrė lietuvių rašytojų ir jų kūrybos propagavimui ne tik respublikoje, bet ir už jos ribų. 1991 metais parašė daugiaveiksmę komediją „Paskutinis iš varlynės“, dalyvavo Kanados lietuvių paskelbtame konkurse ir laimėjo pirmąją premiją. Už ją Zarasų rajone nusipirko sodybą, kurioje gyvena iki šiol.

Feliksas Jakubauskas išleido aštuonis poezijos rinkinius: „Žaizdota Lietuva“ 1969, „Kentėjimo duona“ 1992, „Tylos grėsmė“ 1992, „Upė, trokštanti vandens“ 1998, „Po mėnulio pilnatim“ 2000, „Negrįžę paukščiai“ 2002, „Tarp klūpančių medžių“ 2004, „Angelai palieka žemę“ 2006.

2005 m. poetas apdovanotas P. Širvio literatūrine premija už eilėraščių knygą „Tarp klūpančių medžių“. Jis - Lietuvos rašytojų sąjungos narys nuo 2004 metų.

Mūsų skaitytojams siūlome keletą Felikso Jakubausko eilėraščių iš rinkinio „Negrįžę paukščiai“.

Paleisk

savo rasantus plaukus
tegu kaip voratinkliai draikosi gelstančioj pievoj
gal atsilieps jaunystės aidas
dar virpantis ant Žeimenos kranto
išgąsdintas netikėto griaustinio
ir išmirkęs audros lietuje

Paleisk savo šarmotus plaukus
gal kaip antenos
jie atkartos tuos žodžius
kuriuos dar prisimena ant skardžio
augančios pušys
vienintelės liudininkės
galinčios apginti mūsų nekaltumą

KASMET sėju ar sodinu į tą pačią žemę
KASDIEN geriu vandenį iš to paties šulinio
Kiekvieną vidurvasarį
pjaunu žolę toje pačioje pievoje
KASNAKT miegu toje pačioje lovoje
ir su ta pačia moterimi
o žvejojau vis kitose vietose
ir kituose ežeruose
kantriai laukdamas auksinės žuvelės

Išrovčiau iš savęs geluonį
vėl ramus
sutiksiu ūkanotą rytą
žvarbią naktį
kai slankios kraupios vėlės po namus
kaip žvakę galėsiu jį užsidegti

Šešėliai purvinus kampus
liežuviais šluos
nuo stalo rankios trupinius niekingus
lyg prieš nelaimę kauks kaimynų šuo
kažkas į atmintį sugrįš
seniai pradingęs

Dar vienas trumpas mirksnis
atsigaus
dvasia ir protas
ta balta mišrainė
akis uždengsiu gabalu dangaus
tik musės zys tuščiam stiklainy

Keista
pavasaris
atskrido paukščiai
čiulba
gieda įvairiausiais balsais
tik žmonės
vaikšto panarinę galvas
tarsi ką pametę
ir kalba
kalba
lyg užmiršę dainuoti
O juk pavasaris
atskrido paukščiai
Keista

ATODRĖKIS

Už tą lietų ačiū
žemei reiks vandens
tyliai verkia medžiai
grauduliu rudens
Net dangaus sunkumas
prislegia pečius
griūna sniego rūmai
nuo šlaitų stačių

Ištylėjau tylą
ištylėjau viltį
ištylėjau šaltą
Kuršių marių vilnį
Ką dar ištylėsiu
kai širdis taip spurda
gal tik savo tiesą
gal tik savo skurdą

MEŠKERIOJANT

Supa baltą plūdę
ežero vilnis
slepiasi po šiekstu
tylinti žuvis
Žiedlapiai baltuoja
atspindys dangaus
sėdžiu ir galvoju
kas kurį apgaus

VIENKIEMIO SODYBA

Pavargusiais langais sodybos žvalgos
pro dilgelėm apžėlusias tvoras
senokai čia žvangėjo plieno dalgis
vargu ar jį anūkai beatras

Pakrypo svirnas prapučiamas vėjų
tarsi tuščia statinė pašaly
ir obelys vienatvėj sulaukėjo
ir suvaikėjo jau vaikai žili

Nyku ir tuščia
vėjų vėlės
sūpuoja atlasas duris
atrodo tik žmonės trumpam išėjo
ir stovi medžiai lauko vidury

JAU TIK ESU

Esu tiktai blyškus sapnų mirażas
numintas slenkstis
stiklas su žyme
ir taip keistai
tarsi vaikystėj
mažas
didžiuliam šieno vežime

kitom prasmėm kiekvienas žodis skamba
kasdieną kinta ir daiktų vertė
kaip purvą
kas netikra gramdau
lyg su savim norėčiau suartėt

O tolstu nuo namų
vijokliai
lyg tvarsčiai limpa prie delnų
sūpuoklėj
supas
pakaruokliai
su mano atvaizdu liūdnu

Kokia neteisybė
išmokau vaikščioti žeme
skaityti ir rašyti
susitvarkiau būstą
ir pasiruošiau gyventi
žiūriu
vakaras

JOKŪBO DZIENAJEVIČIAUS DIENORAŠTIS

(*Tęsinys, pradžia „LT“ Nr. 11–12 (99–100)*)

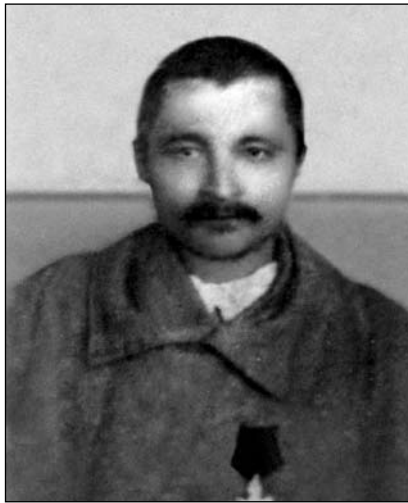
Vieną kartą mano dėdė Selimas nešė į dvarą malti grūdus. Su juo nuėjau ir aš. Slampinėjau, apžiūrinėjau nematytus įrengimus. Priėjo Daunoravičius ir paklausė mano vardo, taip pat, ar moku skaityti. Išgirdęs teigiamą atsakymą, pakvietė į kambarius, atvertė didelę lenkišką knygą ir liepė skaityti, o aš bėriau žodžius kaip žirnius. Patenkin-tas dvarininkas pasakė:

- Ateik, Jokūbai, pas mus mokytis. Knygas ir sąsiuvinius aš tau duosiu. Tik mokytojui reikės kas mėnesį duoti po pūdą grūdų.

Mama sutiko. Senis Golumbevskis mokė mus lenkų ir rusų kalbos, aritmetikos, lenkų istorijos. Daugybės lentelę aš išmokau per vieną dieną. Mano pavyzdžiu pasekė ir kaimynai. Abunevičiai leido mokytis sūnų Joną, o Makulavičiai – sūnų Stepą. Paskui nuo Onuškio atvažiavo seserys Versec-kaitės. Buvo daug linksmiau. Senis Golumbevskis mokydavo mus lenkų ir rusų kalbos, aritmetikos, lenkų istorijos. Aš supratau, kad Daunoravičius mane pakvietė mokytis, norėdamas, kad rodyčiau pavyzdį jo vaikams, kaip geriau mokytis, netinginiauti. Kai atėjau, Marijonas ir Vikcė jau dvi savaites „kalė“ daugybės lentelę, o aš ją išmokau per vieną dieną.

Baigiantis žiemai mūsų mokslas nutrūko. Golumbevskis grįžo į Jurgelionis. Daunoravičius nuvežė savo vaikus į Birštoną pas tris seseris senmerges, kurios žiemą mokydavo vaikus. Kartu su savo vaikais Daunoravičius į Birštoną nuvežė ir mane. Mūsų mokslai truko neilgai, tik iki kurortinio sezono pradžios. Čia, be lenkų kalbos, pirmą kartą pradėjau mokytis lietuvių ir vokiečių kalbų. Kartu mus mokė gero elgesio normų: kaip elgtis su vyresniaisiais, kaip sėdėti prie stalo valgio metu ir t. t. Čia man teko pabūti ir „artistu“. Buvo kažkokia šventė, sukviesti svečiai. Ta proga seserys rengė vaidinimą. Aš vaidinau nykštuką – buvau aprenegas raudonu apsiaustu su balta apykakle.

Mokslams nutrūkus mama nutarė mane mokyti toliau. Už Alytaus, netoli Alytaus-Merkinės plento, Moizelionių vienkiemyje gyveno teta Marija Milka-manavičienė su vyru. Buvo susitarta, kad aš apsigyvensiu pas tetą ir vaikščiosiu iš ten į mokyklą. Tai buvo bene 1923 metų rudenį. Dėdė Jonas Dzienajevičius, važiuodamas su daržovėmis į Alytaus turgų, pavežėjo mane iki Alytaus ir paaiškino, kaip pasiekti tikslą:

Jokūbo Dzienajevičiaus tėvas Juozas, 1916 m., Sank Peterburgas

– Eisi tris kilometrus plentu, pasuksi keleliu į dešinę ir ant kalnelio pamatysi sodybą. Ten ir bus Moizelionys...

Buvo šilta, saulėta rudens diena. Aš buvau apsirengęs šiltai, o dar nešiau kačiuką, kurį prašė atvežti teta. Nuėjau gal pusę nurodyto atstumo, o man pasirodė, kad jau pakankamai toli, ir pasukau keliuku į dešinę. Ėjau, ėjau, o sodybos vis nėra. Perėjau tada dar veikusį Alytaus-Varėnos geležinkelį ir sutikau merginą. Klausiu lenkiškai, kur yra Moizelionys. O ji man lietuviškai aiškina:

– Išeik atgal į plentą, prieisi Slavinskų sodybą, o už jos bus keliukas į Moizelionis...

Blogai supratau lietuviškai, bet Slavinskų sodybą užtikau. Ten man jau lenkiškai paaiškino, kaip eiti. Sodyba buvo aptverta pintine karklų tvora. Apėjau aplink tvorą, o tako neradau. Grįžau į sodybos kiemą. Tada Slavinskai išvedė į taką ir parodė ant kalniuko stūksantį vienkiemį. Atėjau sušilęs, suplūkęs iš susijaudinimo, su kačiuku rankose, o teta Marija guli lovoje, ją kankina angina, sūnelis Stepas vygėje rėkia, tabaluoja kojomis. Pirmoji mano pareiga buvo pasupti, nutildyti vaiką.

Pirmajame Alytuje, Jiezno gatvėje, buvo dvi mokyklos – lietuvių ir lenkų. Mane nukreipė į lenkišką. Į Alytų eidavome buvusiu Alytaus-Varėnos geležinkeliu, vieškeliu nuo Moizelionių per Merkinės gatvę arba plentu iki Jiezno gatvės pradžios. Mane priėmė į antrąją pradinės mokyklos klasę, o po savaitės perkėlė į trečią. Mokslas sekėsi gerai, išskyrus lietuvių kalbą, kurią dėstė ir lenkų mokykloje. Man nesisekė rašyti žodį „nuėjo“. Vis rašydavau „nuvėjo“. Aš mokėjau iš popieriaus padaryti

Jokūbui Dzienajevičiui 16 metų

penalą, sparnais plasnojantį paukštį, skraidantį balandį, valtelę ir kitus dalykus. Už tai gaudavau iš turtingesnių draugų plunksnų, sąsiuvinų, pieštukų... Už laišką, parašytą arabišku šriftu pusseserės Chalimos vyrui Asubajevui, gavau porą dailiai pasiūtų batelių. Mūsų mokytojas Kazlauskas organizavo mokykloje kooperatyvą. Visi mokiniai davė po keliasdešimt centų. Už tuos pinigus nupirkome plunksnų, pieštukų, sąsiuvinų ir kitų mokslo reikmenų. Sudėjome juos į mokytojo pagamintą dėžutę. Mane paskyrė šio kooperatyvo vedėju. Aš pardavinėjau šias prekes, o pelną įnešdavau į kasą neturtingiems mokiniams sušelpiti. Taip pat mokykloje aš išmokau ir knygų įrišimo meno. Prieš Visų šventųjų šventę, išsiilgęs namiškių, nužingsniavau 15 km iš Alytaus į Raižius.

Kitą rudenį pas tetą Mariją jau nevažiavau. Jos šeima, užsidirbusi iš kailių apdirbimo pinigų, persikėlė į Nemunaičio bažnytkaimį, nusipirko ten namą. Pas juos nuvažiuodavau tik į svečius arba skaityti „jasienius“ (maldeles už mirusiųsius). Už tai man mokėdavo pinigų. Kartu padėdavau išdirbti avikailius. Tada jau buvo ištekJusi mano vyresnioji sesuo Sonė. Jos vyras Motiejus Makaveckas nuvežė mane į Alytų, kur kartu su Stepu Makulavičiumi ir Jonu Abunevičiumi apsigyvenau pas Lapinskus Jiezno gatvėje, šalia mokyklos. Labai greitai, mokytojui Kazlauskui patarus (tuo metu lenkai jau uždarinėjo lietuviškas mokyklas okupuotame Vilniaus krašte), perėjau į lietuvišką mokyklą. Šioje mokykloje dirbo mokytojai Venslauskai. Be pagrindinių dalykų, čia mokė fizinės kultūros ir muzikos. Gana dažnai man

tekdamo ginti pirmoje klasėje besimokantį mūsų mulos Adomo Chalecko vyriausiąjį sūnų Balį nuo erzinančių jį mokinių. Laisvalaikiu eidavome maudytis į Dailydkos ežerėlį, stebėdavome akmenų skaldymo mašiną, skaldžiusią didelius akmenis ir keldavusią nemažą triukšmą. Bet didžiausias malonumas būdavo žiūrėti filmus. Šeštadieniais ir sekmadieniais juos rodydavo karių klube mūrinėse Ulonų pulko kareivinėse Antrajame Alytuje. Vaikus tada įleidavo į kareivinių teritoriją, ir mes, įsimaišę tarp kareivių, žiūrėdavome kiną. Į Antrąjį Alytų eidavome per Nemuną mediniu Juozapavičiaus tiltu.

Kadangi pradėjau mokytis lietuviškoje mokykloje, tai važiuoti į Alytų nebuvo tikslo. Mokykla buvo arčiau mūsų – valsčiaus centre Butrimonyse. Tuo metu, 1925 metais, Butrimonių valsčiuje buvo tik 4 pradinės mokyklos. Iš Raižių, turinčių 30 kiemų, į Butrimonių mokyklą ėjome tik aš ir mulos sūnus Balys Chaleckas. Balį apgyvendino pas jo tetą Janušauskienę Vaikutiskėse, iš kur jis su Janušausku Ipolitu ir Nadia ėjo 2 km į Butrimonis. O man nuo mūsų Užumilsės vienkiemio reikėjo eiti apie 7 km. Trečio ir ketvirtos šios mokyklos skyriaus mokinius mokė buvęs caro armijos kapitonas Barzdaitis – lėtas, geras žmogus. Pirmą ir antrą skyrius mokė Paukštaitis. Jis buvo griežtesnis, bausdamo mokinius, klupdydamas juos ant kelių arba statydamas į kampą, mušdamas per ištiestą delną liniuote. Ketvirtajame skyriuje su manimi mokėsi tik vietinio klebono giminaitis Antanas Zokas nuo Jurbarko. Kunigas jam kasdien duodavo po 30 centų pietums. Mano bendramokslis prašydavo manęs:

- Jokūbai, nueik į krautuvę ir nupirk

tris bandeles. Dvi bus man, o trečią pasiliksi sau...

Taip aš kasdien ir pirkdavau bandeles, pajvairindamas savo nelabai turtingus pietus arba palikdamas 10 centų sąsiuviniams, plunksnoms ar rašalui nupirkti. Kai atėjo egzaminų laikas, į Butrimonis atvažiavo dar penki mokiniai iš Pivašiūnų mokyklos. Egzaminų komisiją sudarė Alytaus apskrities mokyklų inspektorius, Butrimonių ir Pivašiūnų mokyklų mokytojai, kurių mokiniai buvo egzaminuojami, ir dar vienas mokytojas iš kaimyninės mokyklos – Palukaitis. Taip pat ir kunigas, kaip religijos dėstytojas. Egzaminai man sekėsi gerai. Mokyklų inspektorius per geografijos egzaminą lazdele rodė Europos kalnus, reikalaujamas pasakyti jų pavadinimus. Atsakiau penketui. Iš istorijos – penketas, iš diktanto ir aritmetikos žodžiu – penketai. Tik iš aritmetikos egzamino raštu gavau penketą su minusu už neatidumą.

Savo kaime aš buvau tuo metu raštingiausias vaikas. Rašydavau kaimynams prašymus į teismą ir kitas instancijas, testamentus ir net meilės laiškus merginoms., kurios prašydavo juos parašyti savo mylimiesiems.

Žinoma, pasinaudodavau tuo metu pažangaus literatūros leidėjo Šiauliuose Liudo Jakavičiaus brošiūrų patarimais. Jis savo leidykloje išleisdavo kalendorius su įvairiais patarimais teisės ir kitais praktiniais klausimais. O po egzaminų mano gerasis mokytojas Barzdaitis įteikė man „Haufo pasakų“ knygą ir liepė vaikščioti pas jį dvi savaites pasitobulinti, sakydamas:

- Esi gabus, kai ką padėstysiu iš aukštesnio kurso ir garantuoju – išlaikysi egzaminus į Prienų progimnazijos

1933 m. M. Daunoravičius, Stepas Jablonskas ir Jokūbas prie grietinės nugriebimo punkto Raižiuose

antrąją klasę.

Vėl ėjau į Butrimonis, įsisavinau matematikos procentinį skaičiavimą, algebros pradmenis ir kitką. Tačiau pasamdyti butą Prienuose ir mokėti už mokslą, įsigyti gimnazisto uniformą buvo ne mano kišenei.

Apie 1930 metus Kaune Vladas Katinas įsteigė neakivaizdinį savišvietos institutą „Savišvieta“. Įstojau į pirmąją šio instituto gimnazijos klasę su lengvatomis. Už mokslą reikėjo mokėti 100 litų per metus. Mokslas vyko su sirašinėjant paštu. Atsiųsdavo šapirografu spausdintas pamokas ir užduotis, ištraukas iš vadovėlių. Atsakymus reikėdavo siųsti paštu, taip pat paštu gauti įvertinimus. Susiklosčius įvairioms objektyvioms ir subjektyvioms aplinkybėms, vidurinį išsilavinimą galėjau užbaigti tik 1958 metais.

Jau mano minėtas Ardiškių dvaro savininkas Juozas Daunoravičius (pasak žmonių, 80 ha dvarą pirkęs iš nusigyvenusio totoriaus) 1927 metais Raižiuose organizavo vartotojų kooperatyvą. Kooperatyvo nariai sudėjo po 100 litų pajaus ir atidarė parduotuvę prie mečetės esančioje sornioje (akife), kur susirinkdavo pamaldų laukiantys žmonės, ir gyvendavo neturtingieji, neturintys savo namų. Kooperatyvas buvo pavadintas „Ūkininkas“. Šioje parduotuvėje pradėjo dirbti bežemis totorius Kostas Asanavičius, vėliau išsikėlęs į Kauną. Po kurio laiko parduotuvės vedėjo pareigas kooperatyvo nariai pasiūlė man. 1928 metais kooperatyvas išnuomojo sklypą Juozo Aleksandravičiaus žemėje ir pastatė ten namą, į kurį aš persi-

Jokūbas su žmona Felicija Gembickaitė Raižiuose prie pašto agentūros

(Nukelta į 22-ą psl.)

JOKŪBO DZIENAJEVIČIAUS DIENORAŠTIS

(Atkelta iš 21-o psl.)

kėliau gyventi su mama ir sesute Nina. Kitame namo gale buvo įrengta parduotuvė. Tada man buvo tik 17 metų. Prekiauti buvo nelengva. Kooperatyve buvo nustatytos tvirtos prekių kainos. O pas privačius prekybininkus žydus Butrimonių miestelyje galima buvo pasiderėti. Žydas vienai prekei nuleisdavo kainą, o kiti padidindavo ir vis tiek turėdavo pelno. O kooperatyve šios taisyklės nepritaikys. Be to, žydas duodavo prekes ir „bargan“. Žinoma, be „bargo“ negalima buvo apsieiti ir kooperatyve. Bet tai buvo rizikingas dalykas. Valstiečiai, ypač mažžemiai, gyveno nuskurdę, pinigų neturėjo. Importuotos prekės buvo brangios, o žemės ūkio produktai – pigūs. Už dėžutę degtukų reikėjo parduoti du kiaušinius, už litrą žibalo – aštuonis kiaušinius arba kilogramą sviesto. Už druskos kilogramą – tris kiaušinius, už cukraus kilogramą – 20 kiaušinių arba 1,5 kg sviesto. Jei namuose būdavo lignonis, valstiečiai kartais nupirkdavo 250 g cukraus, duodavo jam cikorijos kavos, pabalintos liesu pienu ir pasaldintos sacharinu, už kurį irgi reikėdavo mokėti dviejų kiaušinių kainą.

Už bekoną valstybė mokėjo 50 litų. Ir tą reikėdavo vežioti į „Maisto“ bendrovės Alytaus priėmimo punktą po kelis kartus, nes buvo nustatytas griežtas gyvulio svoris – 80-85 kg. Pasveria, būdavo, pas mane ant svarstyklių bekoną – lyg ir geras svoris. Nuveža į Alytų, pastovi eilėje parą, bekono svoris nukrinta, ir vėl atgal. Karvę valstietis parduodavo už 100-200 litų. Už rugių centnerį mokėdavo 6-8 litus.

Už dviratį reikėdavo atiduoti 2 karves arba 25 centnerius grūdų, už rankinę siuvamąją mašiną arba 4 lempų radijo aparatą – 4 karves arba 40-50 centnerių grūdų, arba 8 bekonus. Pigesnė buvo avalynė ir ašutinė medžiaga. Aulinius chromo batus galima buvo pasiūti už 25 litus arba už 4 centnerius grūdų, chromo pusbačius – už 12 litų arba 2 centnerius grūdų, arba 12 kg sviesto. Vidutiniškai vilnonis kostiumas kainavo vieną karvę arba 10 centnerių grūdų. Todėl ir sėdavo valstietis linus, ausdavo ir siūdavo sau drabužius. O siūdavo dažnai ne iš geriausio linų pluošto (jį parduodavo), o iš pakulų. Toks audinys buvo vadinamas „šaračkomis“. Tik turtingieji išsiaušdavo vilnonių drabužių. Pyrago vargingasis valstietis išdrįsdavo paragauti tik metinių švenčių dieno-

mis. Ateina, būdavo, į mūsų parduotuvę varguolis, laukia per dieną, kol kiti apsipirks, o paskui prašo:

– Duok, ponas Kūbai, kilogramą miltų ant bargo, reikia šventei pyragą iškepti.

Duodi, nes žinai, kad nors šventės metu vaikučiams akys prašviesės, nes žinai, kad šiokiomis dienomis jie tik bulvinius kukulius, pabaltintus separuoju pienu, arba be užpilo batvinių raugų valgo. Kartu žinai, kad to bargo žmogus ir nepadengs.

Nelengva tada buvo ir vidutinio-kams. Mūsų 30 kiemų kaime dviračius iki 1940 metų teturėjo mulos sūnus Balys ir Chaleckų Jonas, ir tik vėliau – muedzino sūnus Mikas. Kaime buvo tik du lempiniai radijo aparatai.

Pirmieji metai prekyboje praėjo sėkmingai. Revizija trūkumų nerado. Bet antrieji atnešė nesėkmę. Rasta 1000 litų trūkumo. Už kelio sornioje gyveno Marija Samatavičienė su dukra Ieva. Jos iš pusės augino pas kaimynus ūkininkus daržoves. Ievutė su mama beveik kasdien lankydavosi pas mus, eidavo su mano seserimi Nina į parduotuvę apiprekinti pirkėjų. Pastebėjau, kad dažnai atidaro bufeto stalčių, kur buvo didesni pinigai. Be abejo, ji ir paimdavo iš stalčiaus tam tikrą sumą. Nuo tol geri santykiai su Ievute ir jos motina nutrūko. Bene 1931 m. vieną naktį vagis išėmė parduotuvės langą ir iškraustė stalčiuje visas metalines monetas – apie 120 litų. Pastebėjęs išplėštą langą, tuojau pat pranešiau kooperatyvo valdybos nariui Stepui Makulavičiui, o tas – valsčiaus policijos nuovadai. Ten pasakė:

- Naktis buvo šviesi – mėnesiena. Kas išdrįs įsibrauti, tuo labiau prie pat vieškelio... Dzienajevičius pats inscenizavo apiplėšimą...

Taip ir būčiau likęs vagimi, jeigu ne vienas atsitiktinumas. Skubėdamas vagis paliko lenktinį peilį. Pamatęs jį, mano draugas Stepas Jablonskas iš Gineitiškių pasakė:

- Tai mūsų kaimyno Vadeckio samdinio peilis. Mačiau, kaip jis šiuo peiliu pjaustė tabaką.

Kratos metu policija pas šį žmogų rado 80 pavogtų litų smulkiais monetomis, supiltų į užrištą rankovę. Likusius pinigus vagis buvo pralošęs kortomis viename kaime Daugų valsčiuje. Vagi nuteisė kalėti pusantų metų. Jis prisipažino, kad vežiojo šeimininko pieną į grietinės nugriebimo punktą ir, kartais užeidamas į šiame pastate esančią par-

Jokūbo sesuo Nina Dzienajevičiūtė-Bairašauskienė, 1933 m.

duotuvę, pastebėjo joje blogai uždarytą langą, todėl ryžosi vagystei. Po šio įvykio į parduotuvės langą buvo įstatytos geležinės grotos.

Kooperatyvo parduotuvė dėl konkurencijos turėjo nedidelę apyvartą ir beveik neduodavo pelno. O iš to pelno reikėjo mokėti 50 litų atlyginimą man, taip pat kooperatyvo valdybos pirmininkui, kuris rūpinosi prekių atvežimu ir kooperatyvo apskaita, mokėti už prekių atvežimą ir kt. Todėl, praėjus dar vieneriems metams, kooperatyvo nariai nutarė likviduoti kooperatyvą, o parduotuvę ir namą parduoti mano nuosavybėn. Man buvo pasiūlyta už 3000 litų vertės prekes ir 1000 litų vertės namą mokėti kooperatyvo nariams ne pinigais, o prekėmis. Kiekvienas pajininkas per tam tikrą laiką savo pajaus sumą atsiimdavo prekėmis pagal mažmeninę kainą, o aš prekes gaudavau pagal didmeninę kainą. Tai buvo man naudinga, nes kainų skirtumas likdavo man. Taip aš tapau parduotuvės savininku.

Tuo metu Lietuva pradėjo daugiau į užsienį eksportuoti sviesto, mokėdama ūkininkams tvirtas kainas už pristatytą pieną – po 2,5 lito už kilogramą pieno riebalų, maždaug po 2 litus už kilogramą sviesto. Vidaus rinkoje kilogramas sviesto vasarą buvo pardavinėjamas po 80 centų. Lietuvoje prasidėjo pieninių stovyba.

Pieno perdirbimo bendrovė įsikūrė Butrimonyse, o Raižiuose - kooperati-

nis grietinės nugriebimo punktas. Prie kooperatyvo namo galo pristatė vienos plytos storumo trisienį, įsigijo katilus pienui šildyti, separatorių. Vėliau vietoj rankinio separatoriaus pastatė motorinį, sugebantį išseparuoti 1500 litrų pieno per valandą. Šio punkto vedėju pasiūlė išrinkti mane. Atlikau savaitės praktiką pieninėje ir tapau pieno punkto vedėju. Sezono metu dar prisidėjo 50 litų atlyginimo per mėnesį. Pieno pristatymas didėjo, vasaros metu per dieną priimdavau ir išseparuodavau apie 1500–2000 litrų pieno. Pieną vežė iš aplinkinių kaimų – Peckūnų, Greikonių, Silgionių, Paliepių, Adamonių, Valiūnų, Pušėnų ir Tabalenkos, ir dar iš tolimesnių – Kružiūnų ir Vaisodžių... Savo kaimuose uždarydavo punktus ir veždavo pieną į Raižius. Raižių punktas garsėjo gera tvarka ir sąžiningumu. Iš pradžių pieno riebumą nustatydavau su punkto valdybos atstovu, o paskui patikėdavo tai daryti man vienam. Man buvo pavesta ir apskaičiuoti pieno riebalus bei pinigų išmokėjimą už pristatytą produkciją, ir niekas nesiskundė esąs apgautas. Gegužės-rugsėjo mėnesiais punktas veidavo kasdien, kovobalandžio, spalio-lapkričio mėnesiais – kas antrą dieną, gruodžio-vasario mėnesiais – kas trečią dieną. Punktas išgarsėjo visoje Alytaus apskrityje, o aš vien penketais išlaikiau egzaminus punktų vedėjų kursuose Jiezne ir išgirdau pagyrimo žodžius iš paties vyriausiojo apskrities agronomo lūpų.

Pagal galiojančias taisykles aš turėjau teisę iš nustatyto pieno riebumo gauti 0,1 procentą pelno. Be to, sezono

Jokūbas (dešinėje) su draugu Stepu Selimavičium, 1933 m.

metu man buvo leista kasdien paimti po 2 litrus pieno ir po 0,5 litro grietinės. Be abejo, likdavo ir tam tikras kiekis nugriebto pieno. Pieninėje taip pat supirkdavo ir kiaušinius (po 6 centus už vieną). Stengiausi, kad neapgautų manęs pieninėje, nustatydami atvežtos ten grietinės svorį ir riebumą. Apgaus mane, ir aš turėsiu apgautinėti savo pieno statytojus. Ginčydavausi ir su pieno perdirbimo bendrovės valdybos pirmininku Jonu Jeruševičiumi iš Žadiškių kaimo, pasiturinčiu ūkininku, ir su pienininku. Vieną kartą pastebėjau, kad buteliuke, į kurį buvo pilamas mano atvežtos grietinės mėginys riebumo nustatymui, yra vandens, todėl pakėliau triukšmą. Po to bendrovės valdyba pienininką atleido iš darbo.

Mūsų grietinės nugriebimo punkto valdyba pasiūlė man procentinį atlyginimą – po 17 centų už kilogramą grietinės. Bet iš to atlyginimo aš turėjau pirkti malkas dviem pieno ir grietinės pasterizavimo katilams, mokėti už dyzelinį kurą motorui „Dentz“ ir kitas pagalbines medžiagas. Be to, turėjau mokėti atlyginimą pagalbiniam darbininkui. Vasaros sezono metu be jo apsieiti buvo sunku. Juk per dieną susirinkdavo apie 120 pieno statytojų su 200 pieno bidonų ar kibirų. Kiekvieną tų bidonų reikėjo pasverti, pamatuoti kiekį, paimti mėginį ir supilti jį į užkonservuotą buteliuką, atskirą kiekvienam statytojui, taip pat reikėjo užrašyti priimto pieno kiekį į priėmimo žurnalą.

Gamybinis procesas vyko taip: sustatyti į katilą cilindrai su pienu buvo šildomi iki 55°C, po to išimami. Pieną iš jų reikėdavo supilti į separatorių, kurį suko variklis. Baigus darbą, reikėdavo išplauti visus indus. Taigi vasaros sezonui aš pakviesdavau dėdės Jono Dzienajevičiaus posūnį Aleksandrą Jakubauską. Dirbdavome su juo maždaug po 4 valandas, kol išseparuodavome priimtą pieną, išsiųsdavome grietinę į pieninę ir išplaudavome indus bei separatoriaus būgno dalis.

Priimamas pienas būdavo košiamas per vatos koštuvus. Periodiškai buvo nustatomas pieno švarumas, perleidžiant pieno pavyzdį per specialų švirkštą su vatos ritinėliu viduje. Tuos ritinėlius priklijuodavome ant pergamentinio popieriaus ir iškabindavome ant sienos visų apžiūrai. Kiekvieno ritinėlio apačioje būdavo parašyta pieno statytojo pavardė. Pieno rūgštingumas būdavo nustatomas lakmuso popierėliu.

Padėjėjas už darbą kasdien gaudavo po 1 litą. Tokį atlyginimą gaudavo už

visą darbo dieną samdiny s artojas arba moteris, pasamdyta ravėti daržus.

Išdirbęs metus laiko, gavau 1200 litų pajamų, vidutiniškai po 100 litų kas mėnesį, nors kasdien dirbau tik 5 mėnesius, kas antrą dieną – 4 mėnesius ir kas trečią dieną – 3 mėnesius. Ir malkų dar pasiliko antriems metams.

Taip dirbau iki 1940–ųjų metų.

Gyvendamas Raižiuose svajojau, kad mūsų kaimas kuo nors išsiskirtų. Nutariau organizuoti nedidelę visuomeninę bibliotekėlę. Iš dėžės nuo gabalinio cukraus padariau lentynėlę, į kurią sudėjau savo pirktas ir Kauno totorių paaukotas knygas, iškarpas iš laikraščių. Kadangi skaityti mėgo ir mama, su kaimynais organizavome kolektyvinį knygų skaitymą. Tai buvo šokia tokia pramoga kaimo žmonėms. O tų pramogų būdavo labai mažai. Didelė šventė būdavo, kai užklysdavo žmogus su rankiniu kino aparatu „Kok“. Vieną kartą į kaimą užsuko lėlių teatras, klajojanti artistė akloji Grincevičiūtė su motina. Dar ir dabar prisimenu jos dainuotą dainą „Sunku gyventi žmogui ant svieto...“

Lietuvoje apskričių centruose buvo centriniai paštai, paštų skyriai buvo ir valsčių centruose. Prie jų – pašto agentūros, skirstomos I, II ir III eilės agentūras. Jų agentai gaudavo atitinkamai 60, 40, ir 25 litus mėnesinio atlyginimo. Trečiai pakopai priklausė pašto punktai, veikiantys visuomeniniais pagrindais. Laiškanešiai buvo tik miestuose. Kaimo gyventojai korespondenciją iš paštų ir agentūrų atsiimdavo patys.

Įkurti Raižiuose pašto punktą svajojau ir aš. Butrimonių pašte man davė emaliuotą iškabą su užrašu „Pašto punktas“, pašto ženklų už 25 litus sumai ir pasakė:

– Išdavinėsi spaudą ir korespondenciją, pardavinėsi pašto ženklus. Jei per mėnesį parduosi pašto ženklų už 25 litus, atidarysime III eilės pašto agentūrą, o tu gausi 25 litų atlyginimą.

Spaudos turėjau nemažai. Visiems pieno statytojams užsakydavau po savaitraštį pagal jų norą – tautininkų partijos „Ūkininko patarėją“ arba liaudininkų partijos „Lietuvos ūkininką“. Prenumeratos sumą aš išskaitydavau, mokėdamas pinigus už pristatytą pieną. Daugiausia prenumeruodavo „Ūkininko patarėją“, nes už metinę prenumeratą laikraščio administracija atsiųsdavo vertingų priedų: kalendorių, knygų „Mezgimas“, „Žemdirbystė“, „Šeiminkė“ ir kt.

(Bus daugiau)

Y. Plasseraud'o knyga „Mažumos. Tautinių ir etninių mažumų studijų įvadas“

(Atkelta iš 4-o psl.)

siai kovėsi Didžiosios Kunigaikštystės kariuomenėje petyš į petį su Vytautu Didžiuoju. O faktiškai, atrodo, jų protėviai greičiau buvo pabėgėliai, belaisviai arba pirkliai, išikūrę Didžiojoje Kunigaikštystėje XV amžiuje griuvus Aukso Ordai ir prasidėjus kruvinoms varžovų tarpusavio kovoms.

Neabejotina yra tai, kad Vytautas juos paėmė savo globon ir davė jiems žemės sklypelius mainais už karinę tarnybą. Kaip ir bajorai, totoriai turėjo teisę įsigyti žemės ir ja laisvai disponuoti. Be to, jie buvo atleisti nuo mokesčių ir lažo, ėjo tik karinę tarnybą. Kariuomenėje jie suformuodavo atskirus dalinius su savo vadovybe ir savo vėliavomis. Ši sistema išliko iki Rusijai galutinai prarijus LDK. Totoriai, darbštūs ir tvarkingi valstiečiai, išliko musulmonai sunitai, gyveno mažose uždaroje bendruomenėse prie savo mečečių, griežtai laikydami endoga-

mijos, ir nesikišdavo į šalies socialinį ir politinį gyvenimą.

Šiandien Lietuvos totoriai, kurių yra tik apie 5 000 Vilniaus, Kauno ir Alytaus regionuose, dėl jų paslaptingos praeities ir egzotiškumo yra tarsi šalies amuletas. Prieš karą jie turėjo biblioteką, religinius (musulmonų) centrus ir kelias mečetas. Sovietinis režimas jiems buvo beveik fatališkas. Šiuo metu praradę savo kalbą (jau nuo XVI amžiaus), apleidę savo istorinę atmintį, jie žengia benamės asimiliacijos keliu.

Lietuvos totoriai neturi nei stiprios bendruomeninės struktūros, nei intelektualinio tinklo, kaip jų „broliai“ Baltarusijoje ar Lenkijoje. Tarp vyrų paplitęs alkoholizmas, o vaikai vis dar mažai raštingi.

Vis dėlto justi tam tikras atgimimas, kurį skatina valdžios rūpestis (1998 metais buvo įkurta totorių sąjunga) ir kai kurių musulmoniškų šalių religinė pagalba, ypač statant mečetas ir ruošiant

mufčius. Keturiasdešimt kilometrų nuo Vilniaus esantis totorių kaimas Keturiasdešimt Totorių turi gražią medinę mečetę ir yra itin mielai lankomas turistų.

Tekstas trumpas ir lyg informatyvus, bet netikslus, ir tai matyti net plika akimi. Sunku kalbėti ir apie šaltinius, kuriais rėmėsi autorius, pateikdamas informaciją apie šiuolaikinę Lietuvos totorių padėtį. Jeigu jau mes kalbame apie jautriausias mažumas, tai ir tekstas turi būti ruošiamas neskubotai (gal autoriui tiesiog pritrūko laiko?) Mes turime totoristikos srities specialistų, ir suredaguoti tokį tekstą nebūtų buvę sunku. Tenka apgailestauti, kad tokioje puikioje ir aktualioje knygoje atsirado toks, švelniai tariant, netikslumas. Be to, nereikia pamiršti ir knygos paskirties – Tautinių ir etninių mažumų studijų įvadas. Pateikiama informacija turi būti tiksli ir ne kartą patikrinta, nes tampa vadovėliu ne tik būsimiems specialistams, bet ir plačiajai visuomenei.

Generolas leitenantas Chalilis Bazarevskis

(Atkelta iš 5-o psl.)

artilėrijos inspektoriaus pareigas. Kovo ir balandžio mėnesiais jis komandiruojamasis į Kreslavlį.

1911 metų rugpjūtį 29-osios pėstininkų diviziono štabas 20-ojo armijos korpuso vadui išsiunčia oficialią prašymą dėl Chalilio Bazarevskio paaugstinimo už karinius nuopelnus išimties tvarka jam suteikiant generolo leitenanto laipsnį ir prašo jį atleisti iš tarnybos „dėl pasiekto ribinio amžiaus“.

Korpuso vadas palaikė minėtąjį prašymą ir savo ruožtu kreipėsi į Vilniaus karo apygardos vadą. Pastarasis sutiko su pasiūlymu ir pateikė dokumentus Karo ministrui. Juose buvo parašyta, kad atleistasis nuo tarnybos Ch. Bazarevskis bus apdovanotas

munduru ir pensijomis: 1145 rubliais iš izdo, 1718 rublių emeritūros ir 497 rublių priedu, iš viso – 3360 rublių per metus. Pensija buvo apskaičiuota pagal generolo leitenanto rangą. Kreipimėsi į Nikolajų II Chalilis Bazarevskis pridedo savo asmeninį prašymą: „Pasiekęs amžiaus cenzo ribą, nuolankiai prašau paaugštinti mane iki aukštesnio rango ir atleisti nuo tarnybos apdovanojant munduru ir visu pensionu. Stovykla prie Dvinsko miesto...“.

Karo ministras Suchomlinovas 1911 metų rugsėjo 21 dieną nusiuntė carui raštą, kuriame remdamasis Vilniaus karinės apygardos raštu pranešė, kad Chalilis Bazarevskis karo tarnyboje išbuvo 44 metus ir 2 mėnesius ir prašė suteikti jam generolo leitenanto laipsnį.

Nikolajus II 1911 metų rugsėjo 28 dieną savo ranka užrašė: „Sutinku“.

Spalį Chalilis Bazarevskis paliko kariuomenę turėdamas generolo leitenanto laipsnį. Tuomet jis buvo 60 metų amžiaus.

Ch. Bazarevskio tolimesnis likimas kol kas nežinomas. Jis buvo vedęs poručiko Ulano dukrą Jelizavetą Osipovną. Jiems gimė 6 vaikai: 2 sūnūs – Aleksandras (1884 m.), Stepanas (1886 m.) ir keturios dukterys – Jelena, Marija, Sofija ir Zinaida. Visa šeima išpažino islamo tikėjimą. Chalilis Bazarevskis mirė prieš revoliuciją ir yra palaidotas Rusijoje.

P. S. Prašom atsiliepti žinančius daugiau apie generolus Bazarevskius bei jų palikuonis.

Lietuvos Totoriai

Lietuvos totorių laikraštis
Leidžiamas nuo 1995 m. sausio mėn.

Redakcijos adresas:

R. Kalantos g. 10–17,
LT-52498 Kaunas

ISSN 1822-2072

Steigėjai: Romualdas Makaveckas, Galimas Sitdykovas, Adas Jakubauskas

Leidėjas: Lietuvos totorių bendruomenių sąjunga

Vyr. redaktorius: Galimas Sitdykovas ☎ (8 37) 76 08 16, El.p. g.sitdykov@ubig.lt

Redaktorius: Adas Jakubauskas ☎ (8 5) 260 58 69, mob.8-682-72328

Ats. sekretorius: Jonas Ridzvanavičius ☎ (8 37) 73 68 02, El.p. jonridz@ktu.lt

Lietuvių kalbos redaktorė: Jūratė Čirūnaitė ☎ (8 37) 22 73 26

Vertėjas: Ernestas Jakubauskas ☎ (8 5) 260 58 69

Spausdino: KTU spaustuvė, užsakymo Nr. 221. Tiražas – 900 egz.

Autorių ir redakcijos nuomonės gali nesutapti.